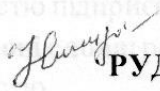

43
13.06.2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

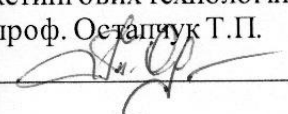
 РУДНІЦЬКА Анастасія Володимирівна
(студентка групи ЗПВ-20-1)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

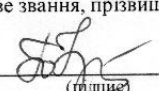
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

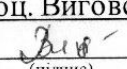
Допущено до захисту
протокол № 5
від 03.06.2024
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
к.е.н., доц. Поліщук І.Р.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Виговський В.Г.

(підпис)

Житомир, 2024

Анотація

Рудніцька А.В. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. – Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто механізм управління рентабельністю підприємства та резерви її зростання.

Ключові слова: рентабельність підприємства, чистий прибуток, управління рентабельністю.

Annotation

Rudnitska A.V. Profitability of enterprise and ways of her increase. – Manuscript.

The bachelor's qualification work is submitted for the Bachelor's degree, field of knowledge 07 «Management and administration» of specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock exchange activity». - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

The bachelor's qualification work examines the mechanism of management of enterprise profitability and backlogs of her increase are considered.

Keywords: profitability of enterprise, net profit, management profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	6
1.1. Економічна сутність рентабельності підприємства в сучасних умовах господарювання.....	6
1.2. Економічний механізм управління рентабельністю підприємства.....	11
1.3. Система показників оцінки рентабельності підприємства.....	18
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління рентабельністю підприємства.....	26
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ТОВ «ТД ЛІС-БУТ».....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	36
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «ТД Ліс-Бут».....	42
2.3. Оцінка системи управління рентабельністю на ТОВ «ТД Ліс-Бут».....	49
2.4. Напрями підвищення рентабельності на ТОВ «ТД Ліс-Бут».....	56
Висновки до розділу 2.....	66
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних нестабільних економічних умовах особливо актуального значення набувають питання, пов'язані з пошуком нових підходів до підвищення рентабельності, прибутковості суб'єктів господарювання, які є підґрунтям їх сталого розвитку. Закономірним результатом ефективної економічної діяльності підприємства є прибуток. Він виступає втіленням додаткової вартості в продукті виробництва, цільовим орієнтиром і стимулом для розвитку господарської діяльності. Водночас прибуток є винагородою бізнесу за його підприємницький хист та ризик. З позиції економічної теорії прибуток є основою визначення прибутковості та рентабельності, які є багатограними категоріями та якісними характеристиками ефективності ведення бізнесу. З однієї сторони прибутковість та рентабельність підприємства відображає ефективність роботи внутрішнього менеджменту, з іншої – адекватність адаптації до динамічних факторів зовнішнього конкурентного середовища. Вони виражаються у спроможності здійснення соціально-економічної місії підприємства та акумулюють в собі досягнуті результати, можливості їх нарощення в майбутньому.

Вивченню питань сутності рентабельності та шляхів її підвищення присвячені праці таких відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, як М.М. Бердар, О.В. Березін, Н.М. Богацька, М.А. Болюх, В.В. Горлачук, В.І. Гринчуцький, В.В. Зянько, Г.О. Крамаренко, О.В. Мазуренко, С.Ф. Покропивний, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, С.П. Ярошенко та ін. Проте, проблеми пошуку шляхів в підвищенні прибутковості та рентабельності підприємств залишаються актуальними і сьогодні, про що свідчить аналіз останніх наукових публікацій.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає

проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Мета і завдання дослідження. Мета бакалаврської кваліфікаційної роботи полягає в розробці економічного механізму управління рентабельністю на ТОВ «ТД Ліс-Бут».

Відповідно до визначеної мети у бакалаврській кваліфікаційній роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- розглянути економічну сутність рентабельності підприємства в сучасних умовах господарювання;
- розкрити економічний механізм управління рентабельністю підприємства;
- систематизувати показники оцінки рентабельності підприємства;
- охарактеризувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління рентабельністю підприємства;
- надати організаційно-правову характеристику діяльності ТОВ «ТД Ліс-Бут»;
- провести діагностику фінансово-економічного стану діяльності ТОВ «ТД Ліс-Бут»;
- здійснити оцінку системи управління рентабельністю на ТОВ «ТД Ліс-Бут»;
- розробити напрями підвищення рентабельності на досліджуваному підприємстві.

Об’єктом дослідження є організаційно-економічна ефективність підвищення рентабельності підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти підвищення рентабельності на підприємстві.

Методи дослідження. Досягнення поставленої мети зумовило застосування таких методів дослідження: методи аналізу та синтезу, метод абсолютних і відносних величин, статистичні методи вивчення економічних об’єктів, динамічний, структурний, факторний, коефіцієнтний аналіз, методи

індукції та дедукції, логічного аналізу та системного підходу.

Інформаційною базою для проведення дослідження були: законодавчі та нормативні акти з економічних питань, статистичні дані Держкомстату України, спеціальна література у галузі аналізу та управління рентабельністю підприємства, а також фінансова звітність та оперативні дані підприємства, що досліджувалось.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні методики прийняття управлінських рішень щодо підвищення рентабельності на підприємстві. Пропозиції щодо використання резервів підвищення рентабельності на підприємстві можуть бути застосовані в господарській діяльності досліджуваного підприємства, а також для вітчизняних підприємств усіх галузей економіки.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Обсяг роботи налічує 81 сторінок друкованого тексту, у тому числі: 21 таблиця, 5 рисунків, 6 додатків, список використаних джерел – 76 найменувань на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність рентабельності підприємства в сучасних умовах господарювання

В сучасних кризових економічних умовах господарювання в Україні зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом наповнення державного бюджету сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів. Тому, управління підприємством потребує раціонального і економічно обґрунтованого підходу до планування своєї господарської діяльності, визначення фінансової і виробничої політики, аналізу та оцінки прибутковості, а також запровадження ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Особливої актуальності набуває проблема побудови ефективної системи управління рентабельністю підприємства, що дасть змогу ефективно й раціонально розподіляти вільні фінансові ресурси, планувати власну діяльність та підвищити стабільність підприємства.

Вивченню питань сутності рентабельності та шляхів її підвищення присвячені праці таких відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, як М.М. Бердар, О.В. Березін, Н.М. Богацька, М.А. Болюх, В.В. Горлачук, В.І. Гринчуцький, В.В. Зянько, Г.О. Крамаренко, О.В. Мазуренко, С.Ф. Покропивний, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, С.П. Ярошенко та ін. Провідні вчені опублікували значну кількість праць, що присвячені теорії та практиці зростання рентабельності, проте залишається чимало невирішених питань, які потребують детального дослідження та надання пропозицій для їх впровадження на практиці.

Розуміння сутності поняття «рентабельність» – одна з головних передумов формування відповідних напрямів її аналізу та можливості

здійснення своєчасного впливу на зростання ступеня прибутковості підприємства.

Саме поняття «рентабельність» походить від слова «rentabel» – тобто, прибутковий, дохідний. Виходячи з цього, рентабельність це прибутковість. Раніше, термін «рентабельність» означав саме ступінь віддачі від використання факторів виробництва. Зокрема, відомий американський вчений-економіст П. Самуельсон вказує, що рентабельність є безумовним доходом від чинників виробництва, як винагорода за підприємницьку діяльність, технічні нововведення та удосконалення, за вміння ризикувати в умовах невизначеності, як монопольний дохід, як етичну категорію [4, с. 135].

Рентабельність доцільно розглядати з двох позицій - як об'єктивну економічну категорію і як показник. Як об'єктивна економічна категорія, рентабельність характеризує прибутковість, фінансовий результат господарської діяльності [5, с. 59].

Рентабельність – це індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також економічної кризи. Він відображає адекватність системи управління та доцільність управлінських заходів у процесі функціонування торгового підприємства [27, с. 140].

Суть рентабельності, полягає в тому, що це критерій, який містить в собі вплив усіх факторів роботи суб'єкта господарювання. Тому саме цей показник і є найкращим вимірником рівня менеджменту, правильності рішень, які були прийняті керівниками протягом досліджуваного періоду тощо.

Поняття «рентабельність» з позиції підприємства, держави або іншого споживача, має різні значення, але в кожному з випадків воно означає вигоду. Коли певне підприємство працює рентабельно, то це показує, що клієнт, купуючи товар або отримуючи певні послуги саме в цього підприємства (його магазинах, складах чи офісах), одержує задоволення від покупки або послуги, і за рахунок податків на рентабельність держава може підтримувати збиткові об'єкти та вирішувати пріоритетні соціальні задачі.

В економічній теорії застосовується кілька визначень категорії рентабельності: прибутковість; відношення корисного результату діяльності у вигляді прибутку до вартості сукупних витрат на її отримання; зіставлення результатів господарської діяльності з витратами або ресурсами, обчисленими у вартісній формі; інтегральний показник, узагальнюючий та інші показники ефективності. Найбільш поширені підходи до визначення поняття «рентабельність» наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення сутності категорії «рентабельність» в навчальній літературі*

№ з/п	Джерело	Визначення поняття «рентабельність»
1	М.М. Бердар	Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва
2	О.В. Березін	Рентабельність – відносний показник рівня підприємства, що характеризує ефективність роботи підприємства в цілому, а також дохідність різних напрямків діяльності
3	Г.О. Крамаренко	Рентабельність – якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції
4	Ф.В. Горбонос	Рентабельність – прибутковість підприємства або підприємницької діяльності
5	В.В. Горлачук	Рентабельність – відносний показник ефективності виробництва. У загальному вигляді він розраховується як відношення прибутку до витрат, тобто є нормою прибутку
6	С.В. Гавалешко	Рентабельність – це прибутковість підприємства або підприємницької діяльності. Розраховується рентабельність як частка від ділення прибутку на витрати або на витрату ресурсів
7	А.Ю. Дронова	Рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень окупності (прибутковості) відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства
8	О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук	Рентабельність – це співвідношення прибутку з понесеними витратами (один із основних показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, який характеризує інтенсивність їх роботи)
9	Л.В. Тешева	Рентабельність – це стан фірми, коли сума витрат від реалізації продукції покриває витрати на виробництво і реалізацію цієї продукції
10	М.В. Бець	Рентабельність – це індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також світової економічної кризи.

*Джерело: складено на основі [3, 4, 7, 17, 21, 22, 27, 34, 44, 68].

Отже, узагальнимо визначення різних авторів. Під рентабельністю будемо розуміти показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства та інтенсивність виробництва. На наш погляд, рентабельність – це економічна категорія, що характеризує рівень прибутковості виробничої діяльності підприємства.

Рентабельність є інтегральним показником, що відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. У такому визначенні підкреслено у яких випадках рентабельність є дійсно критерієм економічної ефективності діяльності підприємства, а також враховано, що різні показники рентабельності можуть свідчити про ефективність різних ділянок роботи менеджменту. На даний момент в економіці спостерігаються складні кризові процеси. В таких умовах вкрай важливо шукати доступні резерви підвищення рентабельності, які дозволили б суб'єктам господарювання проводити безперебійну діяльність, здійснювати просте та розширене відтворення. Загалом, як вказує Бойчик І.М., ефективність в загальному вигляді являє собою співвідношення корисного результату і затрат факторів виробничого процесу [10]. У загальному вигляді формула ефективності діяльності підприємства має такий вигляд [10]:

$$\text{Ефективність} = \text{Ефект (результати)} / \text{витрати (ресурси)} \quad (1.1)$$

Критерії ефективності роботи суб'єкта господарювання можуть бути різними, а тому важливо враховувати при обранні конкретного інтереси різних учасників економічних відносин - держави, громадян, власників, працівників тощо.

Проте більшість суб'єктів господарювання, які діють на ринку, є комерційними організаціями, що націлені на отримання прибутку. В таких умовах саме показник рентабельності виступає основним критерієм ефективності роботи підприємства. Місце рентабельності як показника економічної ефективності діяльності підприємства у системі однорідних категорій наведено на рис. 1.1.

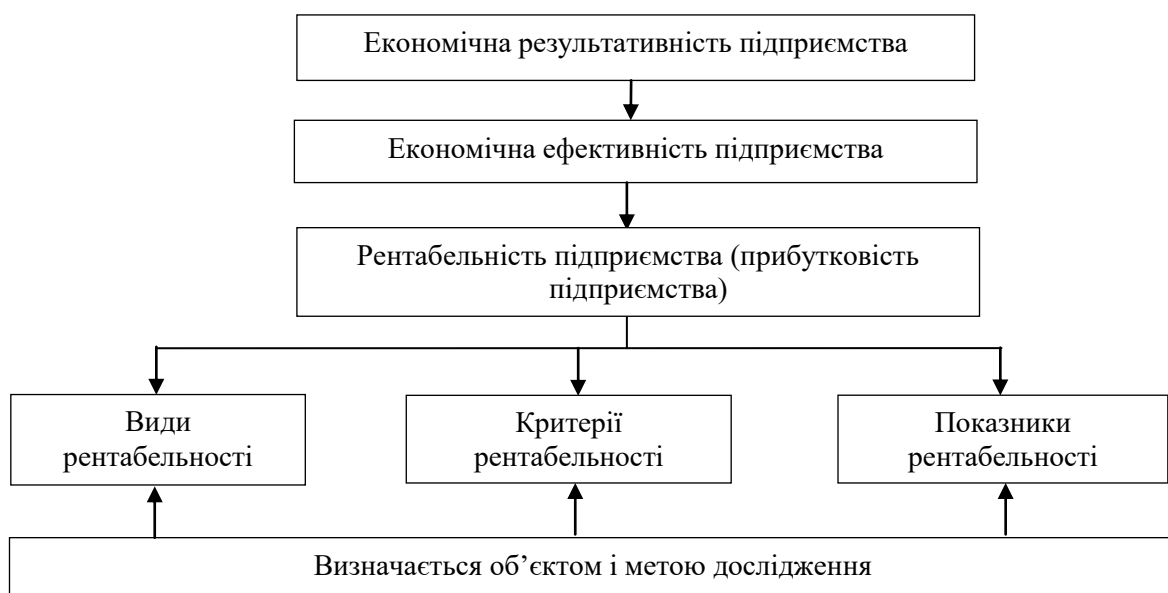

Рис. 1.1. Місце рентабельності підприємства в системі однорідних за змістом економічних категорій*

*Джерело: складено за [29]

Варто відмітити, що на рівень рентабельності впливають внутрішні та зовнішні чинники (див. рис. 1.2).

Рис. 1.2. Чинники, які впливають на рівень рентабельності підприємства*

*Джерело: складено за [12, с. 191]

Внутрішні чинники — це ті чинники, що здійснюють вплив на розмір прибутку підприємства через збільшення обсягу випуску і реалізації продукції, поліпшення якості продукції, підвищення відпускних цін і зниження витрат виробництва і реалізації продукції.

Що стосується зовнішніх факторів, то вони не залежать від діяльності підприємства, але можуть мати значний вплив на величину прибутку. Перераховані фактори впливають на управління прибутковістю не прямо, а через обсяг реалізованої продукції і собівартість. При здійсненні виробничо-господарської діяльності підприємства всі ці фактори знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

«Прямий» вплив на величину собівартості продукції, а отже, і прибутку підприємства, пов'язаний з тим, наскільки раціонально і економно витрачаються матеріальні ресурси, адже частка матеріальних витрат у складі собівартості зазвичай коливається від 60 до 90% [32]. Також, слід зазначити, що для оцінки якості управління рентабельністю необхідно досліджувати сукупність всіх факторів, що впливають на її формування. Цінність такого аналізу полягає в правильній оцінці тенденцій формування прибутку як показника ефективності, джерела фінансування потреб розширеного відтворення і виплати доходів власникам, що одночасно дозволяє зв'язати рівень фінансових результатів з якістю управління.

1.2. Економічний механізм управління рентабельністю підприємства

Рентабельність підприємства являє собою надзвичайно важливий об'єкт управління, адже управління нею тісно пов'язане з кінцевими результатами діяльності підприємства. Існують різноманітні методи розрахунку рентабельності залежно від того, яку саме рентабельність потрібно знайти: рентабельність активів, власного капіталу, продукції, витрат чи реалізації.

У процесі управління ефективністю рентабельності підприємства на рівень їх показників впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти його

діяльності. Завдання фінансового менеджера та аналітика – кількісно оцінити вплив кожного чинника на рентабельність, тобто оцінити саме його внесок. Регулюючи розмір чинників з урахуванням їх взаємозв'язку, можна досягти бажаного рівня рентабельності.

Рівень рентабельності всіх суб'єктів господарювання залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, які забезпечують зростання прибутку та рентабельності підприємства, є зростання продуктивності праці, економія матеріальних ресурсів, підвищення фондівіддачі та рівня технічного прогресу, а саме: механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та ін. Якомога повніше врахування підприємством таких факторів сприятиме підвищенню ефективності його діяльності.

Рентабельність показує, який прибуток був отриманий підприємством на одиницю витрачених ресурсів, а також прибуток, одержаний із кожної одиниці активів і вкладеного капіталу. Тобто аналіз рентабельності підприємства дає змогу визначити ефективність вкладення коштів у підприємство, раціональність їх використання, а також він показує, чи здатне підприємство випускати високорентабельну продукцію, яка користуватиметься попитом серед споживачів, чи зможе це підприємство конкурувати з іншими подібними в умовах ринкової економіки.

Розрахунок рентабельності проводиться з використанням системи показників: рентабельності продукції, продажів, виробництва, власних коштів, довгострокових фінансових вкладень, інвестицій, активів. Ці показники використовуються в аналізі господарської діяльності для визначення шляхів підвищення ефективності головних напрямів роботи підприємства [13, с. 220].

Різноманітність показників рентабельності визначає альтернативність пошуку шляхів її підвищення. Під час аналізу шляхів підвищення рентабельності важливо розрізняти вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.

Такі показники, як ціна продукту і ресурсу, обсяг використовуваних ресурсів та обсяг виробництва продукції, прибуток від реалізації та рентабельність (доходність) продаж, знаходяться між собою в тісному функціональному зв'язку.

Аналіз та оцінка прибутку і рентабельності підприємства дає змогу виявити велику кількість тенденцій розвитку, вказати керівництву підприємства шляхи подальшого успішного розвитку, вказати на помилки в господарській діяльності, а також виявити резерви зростання прибутку, що в кінцевому підсумку дає змогу підприємству більш успішно функціонувати.

На відміну від показників прибутковості показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Рентабельність більш повно, ніж прибуток, відображає кінцеві результати господарювання, тому що їх величина показує співвідношення факту з дійсними або використаними ресурсами. Ці показники використовують для оцінки діяльності підприємства й як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні.

Вони виступають важливими інструментами дослідження чинників формування прибутку та доходу підприємства, тому є обов'язковими елементами оцінки фінансового його стану.

У процесі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства необхідно досліджувати динаміку розрахованих показників рентабельності для контролю фінансового стану підприємства та порівняння з підприємствами-конкурентами. Важливо при цьому для визначення резервів підвищення рентабельності підприємства проводити факторний аналіз кількісних показників господарювання, які безпосередньо впливають і за допомогою яких визначають рівень рентабельності.

Аналіз рентабельності дає змогу:

- 1) з'ясувати, наскільки ефективним є вкладення коштів у підприємство та чи раціонально їх використовують;
- 2) випускати продукцію високої рентабельності, яка буде популярною

серед споживачів та задовольнятиме їх потреби;

3) підвищити конкурентоспроможність підприємства в умовах ринкової економіки тощо.

Рентабельність підприємства являє собою надзвичайно важливий об'єкт управління, адже управління нею тісно пов'язане з кінцевими результатами діяльності підприємства. Існують різноманітні методи розрахунку рентабельності залежно від того, яку саме рентабельність потрібно знайти: рентабельність активів, власного капіталу, продукції, витрат чи реалізації.

У процесі управління ефективністю рентабельності підприємства на рівень їх показників впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти його діяльності. Завдання фінансового менеджера та аналітика – кількісно оцінити вплив кожного чинника на рентабельність, тобто оцінити саме його внесок. Регулюючи розмір чинників з урахуванням їх взаємозв'язку, можна досягти бажаного рівня рентабельності.

Рівень рентабельності всіх суб'єктів господарювання залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, які забезпечують зростання прибутку та рентабельності підприємства, є зростання продуктивності праці, економія матеріальних ресурсів, підвищення фондівіддачі та рівня технічного прогресу, а саме: механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та ін. Якомога повніше врахування підприємством таких факторів сприятиме підвищенню ефективності його діяльності [4, с. 81].

Розроблення якісного механізму управління рентабельністю підприємства дає змогу виявити велику кількість тенденцій розвитку, вказати керівництву підприємства шляхи подальшого успішного функціонування, вказати на помилки в господарській діяльності, а також виявити резерви зростання прибутку, що в кінцевому підсумку дає змогу підприємству більш успішно здійснювати свою діяльність.

Під час формування механізму управління рентабельністю підприємства важливо визначитися з типом стратегії підвищення його показників. Це складний і багатогранний процес, який включає у себе глибокий економічний аналіз виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому періоду, досягнення максимальної узгодженості з кількісними й якісними показниками плану випуску продукції (виконання робіт, послуг), її реалізації, собівартості, врахування наявних резервів збільшення випуску продукції, зниження витрат на виробництво, особливо непродуктивних і позареалізаційних витрат і збитків.

Під час розроблення ефективного механізму управління рентабельністю підприємства також необхідно враховувати показники ліквідності як характеристики фінансової активності та сталості підприємства. Проблеми з ліквідністю можуть свідчити не лише про загрози фінансовій безпеці (фінансову нестійкість, неплатоспроможність, можливість дефолту), а й про динамічний розвиток підприємства, який супроводжується прискореним нарощенням обсягів виробництва та освоєнням ринку. При цьому зниження собівартості продукції, зменшення залежності від сировини й енергії, призводить у підсумку до підвищення рентабельності підприємства, наслідком чого є скорочення дебіторської заборгованості і нарощування кредиторської заборгованості підприємства. Така ситуація може спричинити негативний вплив на запас фінансової міцності підприємства [3, с. 150].

Велике значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку і рентабельності має якість їх планування. Це складний і багатогранний процес, який включає у себе глибокий економічний аналіз виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому періоду, досягнення максимальної узгодженості з кількісними і якісними показниками плану випуску продукції (виконання робіт, послуг), її реалізації, собівартості, врахування наявних резервів збільшення випуску продукції, зниження витрат на виробництво.

Механізм управління рентабельністю підприємства є частиною загальної

системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Механізм ефективного управління рентабельністю підприємства*

*Джерело: складено за [68, с. 34]

Планування прибутку та рентабельності включає глибокий аналіз фінансових та виробничих показників за попередній період та має на меті досягнення максимальної узгодженості з кількісними й якісними показниками плану випуску продукції, її собівартості, зниження непродуктивних витрат.

Процес формування механізму управління необхідно розпочати з характеристики його складників, проведення детального аналізу рентабельності, визначення факторів, що мали вплив на зміну показників, розроблення шляхів їхнього зростання.

Наступний етап включає розроблення стратегії управління рентабельністю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії із загальною стратегією підприємства. Передостаннім етапом розроблення є реалізація стратегії. Для цього керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких приймати найбільш доцільні рішення. Успіх реалізації розробленої стратегії підприємства залежить певною мірою від наявної системи контролю [2, с. 80].

Реалізацію запланованої стратегії забезпечує вирішення ключових завдань механізму управління рентабельністю підприємства, а саме:

- 1) планування прибутковості від звичайної діяльності підприємства;
- 2) виявлення резервів максимізації прибутку за рахунок видів діяльності;
- 3) виявлення резервів зростання рентабельності за рахунок оптимізації витрат;
- 4) вживання заходів, спрямованих на зростання продуктивності праці, більш повне використання основних фондів, зменшення матеріальних витрат та витрат на обслуговування виробництва;
- 5) збільшення обсягу реалізованої продукції, а також, звичайно, зниження собівартості продукції.
- 6) посилення конкурентоспроможності за рахунок визначення припустимого рівня фінансових ризиків.

На заключному етапі необхідно проводити моніторинг, що включає:

аналіз та оцінку рівня фінансової стійкості підприємства; визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з установленими стандартами; коригування стратегії та формування коригуючих заходів.

Важливими факторами, які забезпечують зростання прибутку та рентабельності підприємства, є зростання продуктивності праці, економія матеріальних ресурсів, підвищення фондівіддачі та рівня технічного прогресу, а саме механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва [2, с. 66].

Якомога повніше врахування підприємством таких факторів сприятиме підвищенню ефективності його діяльності. На сучасному етапі на підприємствах однією з головних проблем є відсутність цілісної стратегії та чіткого механізму управління рентабельністю підприємства, спрямованого на забезпечення стійкості фінансової і господарської діяльності підприємства та стійкого розвитку в перспективі. Саме розроблення ефективного механізму управління рентабельністю є запорукою фінансової стійкості підприємства.

1.3. Система показників оцінки рентабельності підприємства

Підприємництво в найбільш загальному сенсі – це діяльність, спрямована на отримання прибутку. Власник бізнесу, що має в ньому "первісний" інтерес, інвестуючи в нього ресурси, очікує отримати їх через деякий час з певною віддачею. В найбільш загальному вигляді бізнес виступає як "чорний ящик", який, поглинаючи певний обсяг ресурсів на вході (в грошовій оцінці), випускає на виході продукт, який в грошовому виразі перевершує вкладені кошти на певну величину. Остання і є результативністю бізнесу - прибутком, який дістається власнику.

Прибуток є найважливішим якісним показником ефективності діяльності підприємства і являє собою форму прибавочного продукту в умовах товарно-грошових відносин. Саме прибуток в умовах ринкових відносин складає основу економічного розвитку підприємства, забезпечуючи його життєздатність. Він

виступає не тільки основним джерелом фінансування діяльності підприємств, але і найважливішою основою формування доходів державного і місцевого бюджетів. Прибуток - це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Для оцінки результативності бізнесу використовують систему абсолютних та відносних показників. До абсолютних показників відносяться показники прибутку, до відносних - показники рентабельності.

Рентабельність є однією з базових економічних категорій економіки. У найширшому, найзагальнішому понятті рентабельність означає прибутковість або доходність виробництва і реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; доходність підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки.

Рентабельність безпосередньо зв'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку. Рентабельність - це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у коефіцієнтах або відсотках. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. У порівнянні з абсолютними показниками прибутку, показникам рентабельності властиві наступні переваги:

- вони мають більш широкі можливості порівняння: співставлення абсолютних показників прибутку підприємств з різними обсягами діяльності, кількістю персоналу, тощо не дає можливості проводити об'єктивну оцінку;
- ці показники меншою мірою знаходяться під впливом інфляційних процесів.

Різні варіанти рішень, що приймаються для визначення прибутку, поточних витрат, авансованої вартості, для розрахунку рентабельності зумовлюють наявність значної кількості показників рентабельності.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (операційної,

фінансової, інвестиційної); вони більш повно, чим прибуток, характеризують узагальнюючі результати господарювання.

Рентабельність є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства. На його підставі можна оцінити ефективність управління підприємством, оскільки отримання високого прибутку і достатнього рівня прибутковості багато в чому залежить від правильності і оперативності управлінських рішень, які приймаються. Тому рентабельність можна розглядати як один із критеріїв якості управління суб'єктом господарювання.

За значенням рівня рентабельності можна оцінити довгострокове благополуччя підприємства, тобто здатність підприємства одержувати достатній прибуток на здійсненні інвестиції. Для власників капіталу підприємства даний показник є більш привабливим індикатором, ніж показники фінансової стійкості і ліквідності, які визначаються на основі співвідношення окремих статей балансу.

У зв'язку з тим, що показники рентабельності визначають зв'язок між сумою прибутку та величиною вкладеного капіталу, вони можуть бути використані в процесі прогнозування прибутку підприємства. Оцінка передбачуваного прибутку базується на рівні прибутковості за попередні періоди з урахуванням прогнозованих змін.

Крім того, велике значення рентабельність має для ухвалення рішень у області інвестування, планування, при складанні кошторисів, координуванні, оцінці і контролі діяльності підприємства.

Для розрахунку рентабельності можуть використовуватися різні види прибутку підприємства: валовий прибуток; прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), тобто від операційної діяльності; прибуток від інших видів діяльності (фінансової, інвестиційної); чистий прибуток. При цьому прибуток зіставляється з авансованою вартістю, яку можна брати в різних варіантах (весь капітал підприємства, власний капітал, позиковий капітал, основний капітал, оборотний капіталі).

Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (та доходу) підприємства. З цієї причини вони є обов'язковими елементами порівняного аналізу та оцінки фінансового стану підприємства.

Показники рентабельності можна поєднати у декілька груп, які:

- базуються на витратному підході (рентабельність продукції, рентабельність діяльності);
- характеризують прибутковість продажу (рентабельність продажу);
- основані на ресурсному підході (рентабельність сукупних активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність оборотного капіталу).

До основних показників рентабельності відносяться:

- рентабельність продажу;
- рентабельність активів;
- рентабельність поточних активів;
- рентабельність власного (акціонерного) капіталу.

1. Рентабельність продажу, що показує величину чистого прибутку або ж збитку, що надходить підприємству в кожній гривні від продажу продукції, товарів, робіт, послуг, і визначається за формулою:

$$P_{\text{Прод}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times 100\%, \quad (1.2)$$

де ЧП – чистий прибуток; ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації товарів, робіт, послуг.

2. Рентабельність активів, яка відображає величину отриманого прибутку в розрахунку на одну гривню активів підприємства, які постійно знаходяться на його балансі:

$$P_A = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100\%, \quad (1.3)$$

де ЧП – чистий прибуток; А – середньорічна вартість активів (майна) підприємства.

Даний показник служить для визначення ефективності використання

капіталу, оскільки дає загальну оцінку доходності вкладеного в виробництво капіталу, як власного так і залученого.

3. Рентабельність поточних активів уявляє собою відношення чистого прибутку підприємства до середньої величини поточних активів (оборотних коштів) підприємства:

$$P_{ПА} = \frac{ЧП}{ПА} \times 100\%, \quad (1.4)$$

де ЧП – чистий прибуток; ПА – поточні активи (оборотні кошти) підприємства.

4. Рентабельність власного капіталу характеризує величину прибутку (збитку), отриманого на одну гривню власного капіталу підприємства, і визначається за формулою [13, с. 38]:

$$P_{БК} = \frac{ЧП}{БК} \times 100\%, \quad (1.5)$$

де ЧП – чистий прибуток; БК – середньорічна вартість власного капіталу підприємства.

Даний показник рентабельності займає особливе місце серед показників рентабельності і характеризує ефективність використання власних коштів акціонерів, величину прибутку, отриману на кожну гривню вкладень акціонерів в підприємство і залишаючи в розпорядку підприємства. Значення цього показника відбиває ступінь привабливості об'єкта для вкладень коштів акціонерів. Чим вище цей показник, тим більше прибутку приходить на одну акцію, тим вище потенційні дивіденди.

До інших показників рентабельності, які також розраховуються для оцінки ефективності основної діяльності підприємства, відносяться коефіцієнти, відображені в табл. 1.2.

Показники рентабельності підприємства

Найменування показника	Формула розрахунку та умовні позначення
Рентабельність основних засобів	$P_{Of} = \frac{ЧП}{ОЗ} \times 100\%, \quad (1.6)$ де ОЗ – середньорічна вартість основних засобів
Рентабельність витрат або окупність витрат	$P_B = \frac{ЧП}{B} \times 100\%, \quad (1.7)$ де В – операційні витрати підприємства
Рентабельність матеріальних витрат	$P_{MB} = \frac{ЧП}{MB} \times 100\%, \quad (1.8)$ де MB – матеріальні витрати
Рентабельність трудових витрат	$P_{TB} = \frac{ЧП}{TB} \times 100\%, \quad (1.9)$ де ТВ – трудові витрати
Рентабельність праці	$P_q = \frac{ЧП}{Ч} \times 100\%, \quad (1.10)$ де Ч – середньооблікова чисельність працівників
Рентабельність позикового капіталу	$P_{ПКВ} = \frac{ЧП}{ПК} \times 100\%, \quad (1.11)$ де ПК – середньорічна вартість позикового капіталу
Рентабельність інвестиційного капіталу	$P_{IK} = \frac{ЧП}{IK} \times 100\%, \quad (1.12)$ де ІК – середньорічна вартість інвестиційного капіталу (власний капітал+довгострокові зобов'язання)

Отже, показники рентабельності характеризують співвідношення чистого прибутку або з витратами підприємства, або з авансованими коштами, як власними, так і позиковими.

Необхідно підкреслити, що для розрахунку показників рентабельності може бути використаний не лише показник чистого прибутку, а і будь-який інший показник, який характеризує фінансові результати діяльності підприємства (прибуток від звичайної діяльності, прибуток від операційної діяльності, валовий прибуток).

Одним із етапів оцінки результативності бізнесу є кількісний вимір впливу факторів на абсолютні та відносні показники.

У практиці фінансового аналізу при оцінці рівня рентабельності проводять факторний аналіз із застосуванням трьох та п'ятифакторних

моделей.

Трьохфакторна модель рентабельності була запропонована фінансовими менеджерами фірми Дюпон, які запропонували визначення рентабельності власного капіталу як добуток чистої рентабельності реалізації, оборотності активів та коефіцієнт фінансового левериджу, тобто за формулою:

$$P_{BK} = P_{чис} \times K_{ОбА} \times K_{ФЛ}, \quad (1.13)$$

де $P_{чис}$ – чиста рентабельність;

$K_{ОбА}$ – коефіцієнт оборотності активів;

$K_{ФЛ}$ – коефіцієнт фінансового левериджу.

Цю формулу також можна представити в наступному вигляді:

$$\frac{ЧП}{БК} = \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{А} \times \frac{А}{БК}, \quad (1.14)$$

Представлена схема дозволяє визначити взаємозв'язок між відносним показником результативності бізнесу та ресурсами або витратами підприємства. Визначені «слабкі місця» в діяльності підприємства підлягають глибокому аналізу та обов'язковому виправленню.

Окрім формування таблиці Дюпона на певну дату, доцільно її заповнення через певні проміжки часу - це дасть змогу наочно оцінити причини зміни як рентабельності активів, так і формуючих його рентабельності продажу та оборотності активів.

Для здійснення факторного аналізу у кратних моделях показників рентабельності доцільно використовувати метод ланцюгових підстановок.

Різноманіття показників рентабельності визначає альтернативність пошуку шляхів їх підвищення. Для більш повної оцінки рентабельності результативності бізнесу слід використовувати методи розширення або подовження факторної моделі. Кожний з початкових показників розкладається у факторну систему з різним ступенем деталізації, що задає межі виявлення і оцінки внутрішньогосподарських резервів. Факторний аналіз за даною моделлю проводиться за допомогою методу ланцюгових підстановок.

Метод ланцюгових підстановок передбачає послідовну заміну базисної

величини одного із співмножників його фактичною величиною. При цьому всі інші показники вважаються незмінними. Підстанова являє собою розрахункову величину результативного показника, в якому одні фактори фіксують на рівні звітного періоду, інші - на рівні базового.

При методі ланцюгових підстановок важливо забезпечити сувору послідовність підстановки (від черговості заміни факторів залежать результати розрахунків). В першу чергу оцінюється вплив кількісних показників, а потім - якісних.

У ряді випадків доцільно використовувати метод ланцюгових підстановок із застосуванням методу абсолютних різниць.

Метод абсолютних різниць являє собою модифікацію способу ланцюгових підстановок; використовується для вимірювання впливу факторного показника на результативний. При цьому досліджуваний фактор замінюється його абсолютним значенням, фактори лівіше досліджуваного – фактичними значеннями, а фактори правіше досліджуваного – базисними значеннями.

На практиці використовують п'ятифакторну модель рентабельності, яка має вигляд:

$$P_{BK} = P_{чис} \times K_{\PhiЛ} \times K_{ПЗ} \times K_{ОбА} \times K_{покp}, \quad (1.15)$$

де $K_{ПЗ}$ – коефіцієнт поточної заборгованості;

$K_{покp}$ – коефіцієнт покриття.

Також цю формулу можна представити в наступному вигляді:

$$\frac{ЧП}{BK} = \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{А}{BK} \times \frac{ПЗ}{А} \times \frac{ЧД}{ОА} \times \frac{ОА}{ПЗ}, \quad (1.16)$$

де $ОА$ – оборотні активи.

Отже, оцінка рентабельності показників діяльності підприємств є підґрунтям для ефективного управління ними та забезпечення сталого розвитку у майбутньому. В той же час, практика прийняття та реалізації управлінських рішень показує, що на підприємствах України, оцінка прийняття управлінських рішень з точки зору показників рентабельності часто нехтується, що приводить

до зниження їх ефективності, значних витрат часу та ресурсів. У зв'язку із цим виникає гостра потреба у формуванні системи показників рентабельності, що у повній мірі відобразять різні аспекти діяльності. Така система дозволить створити дієвий управлінський механізм та стане основою для підвищення обґрунтованості та ефективності управлінських рішень. Крім цього, розробка системи показників рентабельності у майбутньому дозволить виявляти вузькі місця у роботі підприємств, що дозволить сформулювати стратегію та тактику управління, удосконалити механізм прийняття та реалізації управлінських рішень.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління рентабельністю підприємства

В сучасних ринкових умовах для того, щоб покупці віддавали перевагу продукції виготовленій даним підприємством, щоб товари користувалися великим попитом, необхідно ретельно стежити за фінансовим положенням, правильно організовувати виробничу діяльність і простежувати економічні показники, тому одним із показників є ефективність діяльності підприємств, що характеризується відносною дохідністю чи прибутковістю; показник рентабельності – тобто співвідношення прибутку з понесеними витратами.

Рівень рентабельності всіх організацій та установ залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, які забезпечують зростання прибутку і рентабельності підприємства, слугують зростання продуктивності праці, економія матеріальних ресурсів, підвищення фондівіддачі та рівня технічного прогресу, а саме: механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та інше.

Управлінню та регулюванню рентабельності присвячені наступні нормативно-правові акти: Господарський кодекс України; Закон України «Про

господарські товариства»; Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші нормативно-правові акти.

Зокрема, визначення поняття «рентабельність» наводиться у Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006 року. Згідно цих рекомендацій, рентабельність – це прибутковість роботи підприємства. Рентабельність характеризується величиною прибутку і рівнем рентабельності. Рівень рентабельності обчислюється як відношення отриманого прибутку до вартості капіталу підприємства, до обороту від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), до собівартості реалізованої продукції тощо. Рентабельна робота підприємства є передумовою фінансової стійкості. Отже, відповідно до цього нормативного акту поняття рентабельності ототожнюється з поняттям прибутковості. Прибутковість, у свою чергу, – це показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору здатності його приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів.

Прибутковість підприємства характеризують за рівнем отриманого прибутку. Економічна сутність прибутку є однією із складних та дискусійних проблем в сучасній економічній теорії. Визначення поняття прибутку розглядається під різними кутами зору. Так, найбільш просте визначення прибутку – це перевищення доходів над витратами. З економічної точки зору прибуток – це різниця між грошовими надходженнями та грошовими виплатами. З господарської точки зору прибуток – це різниця між майновим станом підприємства на кінець та на початок звітного періоду.

Прибуток є тією категорією, яка найповніше зображає фінансові можливості підприємства та його здатність до розширення виробничої діяльності підприємства. Зрозуміло, що чим більший прибуток, тим більше можливостей з'являється в підприємства для економічного розвитку та покращення й розширення своєї діяльності. Прибуток є джерелом підвищення

рівня добробуту населення, він визначає рівень фінансової стабільності у державі

Порядок оподаткування прибутку, а також його формування і розподілу регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, обліковою політикою підприємства та іншими нормативно-правовими документами.

Господарський кодекс України регулює формування та розподіл прибутку різних видів діяльності. Згідно із цим нормативним документом, пункт 2 статті 3 регулює господарську діяльність та господарські відносини, визначає прибуток, є основною метою підприємництва.

У стандарті бухгалтерського обліку НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» зазначено: «Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати». Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, крім законодавства про оподаткування прибутку.

Згідно Податкового Кодексу України, прибуток із джерелом походження з України та за її межами – визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду (визначених згідно зі статтями 135-137 ПКУ) на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду (визначених згідно зі статтями 138- 143 ПКУ), з урахуванням правил, встановлених статтею 152 ПКУ.

Також визначення поняття прибуток наводиться у іншим нормативно-правових актах, зокрема у Господарському Кодексу України, в М(С)БО 1 «Подання фінансової звітності».

Слід відмітити, що трактування досліджуваного поняття у нормативних актах відрізняються. При введенні в дію розділу III Податкового кодексу «Податок на прибуток підприємств», визначення прибутку для податкового обліку наблизилось до визначення у бухгалтерському обліку.

Більше того, п. 44.2 розділу II ПКУ [54] регламентує: для обрахунку

об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат з врахуванням положень цього Кодексу.

Найбільш простими, лаконічними і зрозумілими, на нашу думку, є визначення прибутку відповідно до НП(С)БО 1. Податковий кодекс регулює питання оподаткування прибутку, тому у визначенні прибутку описано методику визначення об'єкта оподаткування. Згідно НП(С)БО 1, прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Ефективність функціонування підприємства не тільки від розміру прибутку, який він отримує, але й від характеру його розподілу. Одна частина прибутку у вигляді податків поступає до бюджету держави і використовується на потреби суспільства, а інша – залишається у використанні підприємства (на виплату дивідендів, розширення виробництва, створення резервних фондів і т.п.). Саме розподіл прибутку (тобто управління ним) і є запорукою прибутковості і ефективності діяльності підприємства [43].

Розглянуті нормативні документи законодавчої та виконавчої влади держави, є організаційно-правовою основою формування і використання доходів і прибутків підприємства. Кожен господарюючий суб'єкт визначає власні правила економічної політики в сфері формування витрат та доходів.

Господарським Кодексом України дохід підприємства визначається як основна мета його діяльності, причому він прирівнюється до прибутку. Статтею 142 Господарського Кодексу регламентується порядок формування, розподілу та використання доходу суб'єктів господарювання [23].

Для суб'єктів господарювання одним з основних законів, який регламентує механізм оподаткування прибутку є Податковий кодекс України.

Методологічні засади обліку прибутків сформовано у МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 8 «Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці», МСБО 12 «Податки на прибуток», МСБО 33 «Прибуток на акцію», а також у Постійному комітеті тлумачень (ПКТ) 3 «Виключення нереалізованих прибутків і збитків від операцій з

асоційованими компаніями». Ці стандарти слугували основою для розробки та впровадження в практичну облікову систему національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, якими визначаються методологічні засади формування та облікового забезпечення фінансових результатів діяльності підприємств України.

Структурно-логічну схему розподілу і використання прибутку підприємств регулюють П(С)БО.

Розподіл прибутку поділяється на два етапи: розподіл валового прибутку та чистого прибутку.

Принципове значення в розподілі чистого прибутку має досягнення оптимального співвідношення між фондом нагромадження і фондом споживання.

Ефективність функціонування підприємства залежить не лише від обсягу створеного прибутку, а й від напрямів його розподілу. Для підвищення ефективності господарської діяльності дуже важливо, щоб при розподілі було досягнуто оптимальності в задоволенні інтересів держави, підприємства, найманих працівників і власників. Однією з проблем розподілу прибутку в умовах ринкової економіки є встановлення й дотримання оптимального співвідношення частини прибутку, акумульованого в доходах бюджету, і тієї частини, що залишилися у розпорядженні підприємства. Виділяють два етапи розподілу:

Перший етап – розподіл загального прибутку до оподаткування. На цьому етапі суб'єктами розподілу виступає підприємство і держава. У результаті розподілу кожен суб'єкт отримує певну частку прибутку. Частина одержаного підприємством прибутку спрямовується на формування фінансових ресурсів держави, фінансування бюджетних видатків шляхом сплати податку на прибуток підприємства. Істотне значення на даному етапі розподілу має податкова політика держави.

Другий етап – розподіл і використання прибутку, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення платежів до бюджету. На даному

етапі за рахунок прибутку можуть створюватися цільові фонди фінансування відповідних витрат.

Прибуток, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів

– чистий прибуток, надходить у повне розпорядження підприємства.

Чистий прибуток спрямовується у двох напрямках:

1. За межі підприємства – розподілений прибуток – на виплати власникам та інші цілі;

2. Залишається на підприємстві як джерело фінансування – нерозподілений прибуток. Він, здебільшого, спрямовується на формування резервного фонду та інвестиційні потреби.

Чистий прибуток підприємства спрямовують на формування резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду та інші цілі.

Створення резервного фонду обов'язкове для господарських товариств. Відповідно до статті 87 Господарського кодексу України розмір резервного фонду господарського товариства передбачається установчими документами підприємства, але не може бути меншим ніж п'ятнадцять відсотків розміру статутного капіталу. Також, розмір щорічних відрахувань до резервного фонду не може бути меншим за п'ять відсотків суми чистого прибутку товариства.

Суб'єктом управління прибутком виступає керівництво підприємства та його структурних підрозділів, об'єктом управління – процес формування, розподілу та використання прибутку. Управління прибутком здійснює керуюча підсистема за допомогою відповідних інструментів та важелів (що, своєю чергою, є складовими механізму управління). Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком. Ця система виконує такі завдання: збільшення обсягу прибутку за рахунок збільшення обсягів виробництва або підвищення цін на продукцію; зниження витрат у процесі його формування; забезпечення стабільності в одержанні прибутку.

Формування системи інформаційного забезпечення аналізу рентабельності - це процес цілеспрямованого підбору відповідних

інформативних показників для прогнозування та прийняття управлінських рішень. Зміст системи інформаційного забезпечення, її широта і глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємства, їх організаційно-правовою формою та іншими умовами.

Результативність аналізу рентабельності продукції підприємства багато в чому залежить від його організації і досконалості інформаційної бази. Основним джерелом інформації про фінансовий стан організації, фінансові результати її діяльності та зміни в її фінансовому становищі є бухгалтерська (фінансова) звітність, яка складається на основі даних бухгалтерського обліку.

Сучасна бухгалтерська звітність містить інформацію недостатньо істотну для абсолютно всіх груп користувачів. Нормативні документи, що регулюють склад, порядок, форми і терміни формування бухгалтерської звітності, визначають ряд вимог до неї, однак функції і завдань не формулюються. Разом з тим перелік завдань, які має виконувати бухгалтерська звітність, досить стабільний і є невід'ємним елементом фінансово-господарської діяльності. Першочерговим завданням бухгалтерської звітності є формування повної і достовірної інформації про фінансовий стан і фінансові результати діяльності організації, отже, однією з основоположних функцій бухгалтерської звітності є аналітична.

До джерел інформації аналітичної оцінки економічних показників ставляться такі вимоги:

- аналітичність (інформація повинна забезпечувати досягнення цілей аналізу об'єкту дослідження);
- достовірність (правдиве уявлення об'єкту дослідження);
- оперативність (надання інформації в найкоротші терміни);
- єдність (одноразове використання наданої інформації);
- раціональність (оптимізація витрат на збір, обробку та зберігання інформації, що використовується);
- порівнянність (зміст інформації, що використовується має бути витримано в єдиному ключі).

Основними джерелами інформації стосовно аналізу рентабельності продукції підприємства є: статут, який містить основні відомості про

господарюючий суб'єкт, напрямки його діяльності; облікова політика, яка відображає методи оцінки активів і зобов'язань, порядок контролю за господарськими операціями; бухгалтерська (фінансова) звітність організації.

Дані, що характеризують майнове і фінансове становище організації, а також фінансові результати діяльності господарюючого суб'єкта знаходять своє відображення в бухгалтерській (фінансовій) звітності організації.

Як правило, для аналізу показників рентабельності використовують наступну бухгалтерську (фінансову) звітність:

- форма №1 «Баланс підприємства» (Звіт про фінансовий стан). Центральне місце в складі фінансової звітності підприємства займає бухгалтерський баланс, показники якого дають можливість проаналізувати та оцінити його фінансовий стан на дату його складання.

Форма №1 «Баланс» – звіт про активи та зобов'язання підприємства, вартість яких виражена в грошових одиницях; він показує активи (кошти підприємства) і зобов'язання (джерела їх фінансування); показники є оцінками, а не фактами в строго науковому сенсі. Зобов'язання показують, які гроші отримані підприємством і звідки. Активи відображають те, як підприємство використовувало отримані ним гроші. Загальна сума активів повинна завжди дорівнювати загальній сумі зобов'язань перед кредиторами та акціонерами;

- форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) – одна з форм бухгалтерської звітності, яка показує фінансовий результат діяльності підприємства за певний період (зазвичай, за рік). Слід зазначити, що між бухгалтерським балансом і звітом про фінансові результати є тісний взаємозв'язок, який відображається через фінансовий результат господарської діяльності підприємства;

- планові та звітні калькуляції;

- інформацію про ціни (прайс-листи).

Можуть також використовуватися дані аналітичного обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті звітності, дані статистичної звітності, фінансового та бізнес-планів.

Висновки до розділу 1

В ході дослідження теоретичних основ управління рентабельністю з'ясовано наступне:

1. Саме поняття «рентабельність» походить від слова «rentabel» – тобто, прибутковий, дохідний. Виходячи з цього, рентабельність це прибутковість. Рентабельність – це індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також економічної кризи. Він відображає адекватність системи управління та доцільність управлінських заходів у процесі функціонування торгового підприємства.

2. Механізм управління рентабельністю підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта. Процес формування механізму управління необхідно розпочати з характеристики його складників, проведення детального аналізу рентабельності, визначення факторів, що мали вплив на зміну показників, розроблення шляхів їхнього зростання. Наступний етап включає розроблення стратегії управління рентабельністю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. Передостаннім етапом розроблення є реалізація стратегії. На заключному етапі необхідно проводити моніторинг, що включає: аналіз та оцінку рівня фінансової стійкості підприємства; визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з установленими стандартами; коригування стратегії та формування коригуючи заходів. Вважаємо, що саме розроблення ефективного механізму управління рентабельністю є запорукою фінансової стійкості підприємства.

3. Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної); вони більш повно, чим прибуток, характеризують узагальнюючі результати господарювання.

4. До нормативно-правового забезпечення у сфері управління

рентабельністю підприємства відносяться наступні нормативно-правові акти: Господарський кодекс України; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, Положення (стандарты) бухгалтерського обліку та інші нормативно-правові акти. Джерелами інформації для аналізу показників рентабельності є: форма №1 «Баланс підприємства» (Звіт про фінансовий стан), форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід), планові та звітні калькуляції, інформація про ціни (прайс-листи).

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ТОВ «ТД ЛІС- БУТ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» було зареєстровано 16.01.2006 року, знаходиться в Житомирській області, Народицькому районі, селищі міського типу Народичі. Підприємство є юридичною особою з моменту його реєстрації державними органами влади, має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнові та немайнові права, нести зобов'язання, укладати угоди, бути позивачем та відповідачем в суді та арбітражі. Підприємство має круглу печатку зі своїм найменуванням, штамп.

Сьогодні ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» є сучасним підприємством, яке має повну переробку деревини від лісозаготівлі та оброблення хлестів, випуску товарних пиломатеріалів, клеєної фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону, меблевих щитів, виробів деревообробки. На підприємстві в основному здійснюється виробництво фанери товщиною від 3 до 20 мм, гнотоклеєних і плосоклеєних заготовок, а також струганого шпону. Продукція підприємства добре відома в середині країни. Деревообробна промисловість є одною з найважливіших галузей лісового комплексу. Готову продукцію деревообробної промисловості застосовують в багатьох галузях будівельна індустрія, транспорт, сільське господарство, майже всі галузі промисловості.

Отже, згідно КВЕДу основним видом діяльності підприємства є: 16.21 Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону.

Інші види діяльності включають у себе:

16.10 Лісопильне та стругальне виробництво.

02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві;

02.20 Лісозаготівлі;

16.22 Виробництво щитового паркету;

16.23 Виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів;

16.29 Виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння;

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;

47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах.

У своїй діяльності товариство керується статутом та іншими внутрішніми нормативними документами, а також нормами законодавства. Організаційна структура ТОВ «ТД Ліс-Бут» відображено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «ТД Ліс-Бут»

На підприємстві загальні збори учасників (в особі правління підприємства) являються найвищим та найголовнішим органом управління підприємством, оскільки, в її склад входять усі засновники досліджуваного підприємства. Безпосереднє управління компанією здійснюють генеральний директор та фінансовий менеджер. Наявність такої кількості вищих менеджерів, очевидно спрощує управління на ТОВ «ТД Ліс-Бут», оскільки

невелика група людей розподіляє всі управлінські обов'язки на підприємстві.

Окремою структурною організацією на підприємстві є відділ охорони. Підприємство має інженерну службу, оскільки технологія виробництва вимагає спеціального обладнання, інженери з техніки безпеки обслуговують персонал, а служби головного механіка проводять технічне обслуговування та вчасно виявляють несправності. Служби відділу планової економіки та головного бухгалтера безпосередньо займаються економічними, фінансовими та бухгалтерськими питаннями підприємства.

Щодо основного виробництва, то слід відмітити, що найбільшим цехом основного виробництва є фанерний цех підприємства. Він складається з ряду наступних ділень:

1. Дільниця луцення і рубки шпону на форматні листи;
2. Дільниця сушки шпону;
3. Дільниця сортування шпону;
4. Дільниця лагодження шпону;
5. Дільниця ребросклеювання шпону;
6. Дільниця розробки пакетів і склеювання фанери;
7. Дільниця обрізки фанери за форматом;
8. Дільниця сортування і лагодження фанери;
9. Дільниця шліфування фанери;
10. Дільниця маркування та упаковки фанери.

Фанерним цехом підприємства випускається наступна номенклатура продукції:

1. Шпон меблевий. Виробляється з таких порід деревини як береза та вільха.

2. Фанера марки ФК. Виготовляється з деревини хвойних та листяних порід (переважно береза та вільха). Формат листа фанери: довжина 1525 мм, ширина 1525 мм, товщина від 3 до 20 мм.

Здебільшого для виготовлення використовують колоди берези або сосни, рідше модрина. Та найкращим вважається комбінований вид, у якому

березовий шар надає виробу міцності, а сосновий робить його легшим. Фанерний лист завжди має непарну кількість шарів шпону, причому для склеювання використовують тільки парні листи, які намащують клеєм і приліплюють до непарних. За міцність і надійність фанери відповідає особлива технологія: пластини укладають одна на одну, чергуючи поперечний і поздовжній зрізи волокон, і лише в такій послідовності.

Процес виробництва фанери складається із кількох стадій. Фанеру виготовляють зі склеєних у кілька шарів тонко нарізаних листів деревини – шпону. Для того, щоб одержати шпон, колоду дерева очищають від кори і розпарюють у гарячій воді, де вона насичується вологою і стає придатною для нарізання максимально тонких пластів. Далі отриманий шпон просушують у печі і прасують за допомогою спеціальних верстатів. Висушену сировину сортують та виявляють, чи є на ній якісь дефекти, щоб поділити готові вироби на сорти. Далі плити переходять на етап склеювання, для чого використовують різні типи клеїв і смол. Коли набралася достатня кількість шарів (щонайменше три), плиту пресують під високим тиском і температурою, щоб забезпечити максимальну міцність і щільність. Після теплової обробки готову фанеру нарізають, надаючи потрібних габаритів, після чого шліфують та упаковують.

Основні відмінності в різних видах фанери – це деревина, з якої її виготовлено, та клей, яким поклеєно. Також на процес виробництва впливає якість деревини, адже що чистіше деревне волокно і що менше на ньому сучків, то легше буде сортувати готовий шпон і потім працювати з ним.

Клеєння шпону і формування фанерних листів - основний етап виробництва. Якщо завод спеціалізується на виготовленні фанери марки ФСК – вологостійкої міцної і довговічної, мусить використовувати токсичні клеї на основі формальдегідних смол. Таке виробництво небезпечне для здоров'я, тому приміщення має бути добре провітрюваним, а працівники – носити маски. Самі плити краще використовувати в зовнішніх роботах, адже в закритому приміщенні при підвищеній температурі вони виділяють шкідливі гази. Фанера марки ФК значно екологічніша, проте менш вологостійка, адже для її

виготовлення використовують нетоксичний карбамідний клей. Такий вид можна використовувати при внутрішній обробці стін або для створення меблів, натомість для зовнішнього застосування він не підходить.

Впливає на особливості застосування і виготовлення фанери також деревина. Наприклад, фанера з берези надзвичайно міцна і має красивий малюнок, але сама деревина доволі дорога, тому такі види рідко застосовують у будівництві. Значно частіше на ринку можна зустріти фанеру із хвої або комбіновану хвойно-березову.

Завдяки тривалому строку експлуатації, а також надзвичайній міцності фанера сьогодні застосовується практично в кожній області – від дизайну інтер'єрів до літакобудування. Найпоширеніша сфера - різні етапи будівництва.

Випуск продукції високої якості – одне з основних завдань будь-якого підприємства, що включає в себе питання, пов'язані зі станом використовуваного обладнання і контрольно-вимірювальних приладів, досконалістю технології виготовлення фанери та регламентуючої її документації, систематичним аналізом причин появи дефектів в готовій продукції, кваліфікацією виконавців та працівників відділу технічного контролю і т.д. Один з факторів, який сприяє підвищенню якості готової продукції – ефективний виробничий контроль, що включає в себе вхідний контроль вихідної сировини і матеріалів, операційний контроль на всіх стадіях виготовлення продукції і приймальний контроль якості.

Протягом звітної періоду підприємство експортувало свою продукцію. Основними замовниками компанії є деревообробні підприємства, які надають послуги з приймання, зберігання, сушіння, очищення деревини, зокрема: ТОВ «Файн Вуд», ПАТ «Аверс», ТОВ «Авіді», ТОВ «АВП 2010».

Основним ризиком для підприємства є ризик неотримання коштів на готову продукцію, сировину, зміни цін на енергоносії.

Слід відмітити, що процес виробництва на ТОВ «ТД Ліс-Бут» організований таким чином, що є практично безвідходним. Супутньою

продукцією підприємства є виготовлення паливних, екологічно чистих деревних брикетів.

Місце підприємства у економічній системі регіону відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Загальна характеристика ТОВ «ТД Ліс-Бут»

Повне найменування юридичної особи	Товариство з обмеженою відповідальністю ТД Ліс-Бут
Статус юридичної особи	Не перебуває в процесі припинення
Код ЄДРПОУ	33960398
Дата реєстрації	16.01.2006 року
Уповноважені особи	Петрук В.Г., Савлук А.Ф., Зацепя Є.І.
Розмір статутного капіталу	411000 грн.
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Форма власності	Недержавна власність
Види діяльності	16.21 Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону
Місцезнаходження юридичної особи	Україна, 11400, Житомирська обл., Народицький р-н, селище міського типу Народичі, вул. Леніна, будинок 309
Телефон	0975309072, 0503891596

Оскільки досліджуване підприємство є товариством з обмеженою відповідальністю, варто згадати його засновників та власників. Аналіз засновників та власників підприємства за структурою статутного капіталу наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика засновників ТОВ «ТД Ліс-Бут» за статутним капіталом

Засновники підприємства	Зареєстрований (пайовий) капітал	
	сума, грн.	питома вага, %
1. Юридичні особи	0,0	0,0
2. Фізичні особи	411,0	100,0
Петрук Віктор Григорович	205,5	50,0
Савлук Андрій Францович	102,75	25,0
Зацепя Євген Іванович	102,75	25,0
Разом	411,0	100,0

При аналізі господарської діяльності, в першу чергу, вивчається динаміка основних видів продукції, обсяги їх випуску за попередній та звітний період, визначається частка кожного виду продукції у загальному обсязі. Враховуючи

фактичну господарську діяльність підприємства, можна сказати, що підприємство в основному займається виробництвом фанери та шпону меблевого. Розглянемо асортимент продукції ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2022-2023 роках в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка реалізації продукції ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2022-2023 роках

Назва показника	2022 рік		2023 рік		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Обсяг реалізованої продукції	11875,9	100	12501,0	100	625,10	5,26
Виробництво фанери	5302,6	44,65	4899,1	39,19	-403,50	-7,61
Виробництво шпону меблевого	1118,2	9,42	1105,7	8,84	-12,50	-1,11
Виробництво деревних плит	950,07	8,00	1087,59	8,70	137,52	14,47
Організація приймання деревообробних матеріалів	712,55	6,00	762,56	6,10	50,01	7,02
Зберігання і відпуск деревообробних матеріалів	1306,35	11,00	1550,12	12,40	243,78	18,66
Надання послуг по очистці дерева	526,1	4,43	625,05	5,00	98,95	18,81
Послуги з сушіння деревини	724,43	6,10	883,82	7,07	159,39	22,00
Експорт готової продукції	760,06	6,40	1100,09	8,80	340,03	44,73
Інші вироби	475,04	4,00	487,54	3,90	12,50	2,63

Отже, здійснивши аналіз динаміки реалізації продукції на ТОВ «ТД «Ліс-Бут» можна відмітити, що обсяг продукції, реалізованої в 2023 році збільшився на 625,1 тис. грн. або на 5,26%. Найбільшу питому вагу в обсязі реалізованої продукції становить виробництво фанери 39,19%, хоча загалом обсяг її виробництва скоротився на 403,5 тис. грн., або на 7,61%.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «ТД Ліс-Бут»

У сучасних ринкових умовах господарювання необхідність здійснення діагностики фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання значно зростає, оскільки від того, в якому фінансовому стані знаходиться підприємство, залежить не лише його успіх, але й виживання у сучасних конкурентних умовах. Саме тому діагностиці фінансових показників діяльності приділяється сьогодні дуже багато уваги, причому не тільки з боку його

власників та акціонерів, які бажають знати детально всю економічну складову своєї організації, але і з боку численних інвесторів, які планують здійснювати свої фінансові вкладення. Аналіз майна дає можливість встановити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всього майна організації окремих його видів.

Тому для того, щоб запропонувати конкретні заходи, спрямовані на покращення ефективності діяльності підприємства, необхідно провести діагностику фінансово-економічного стану організації, під час якого необхідно виявити та порахувати господарські резерви, що є можливістю для найефективнішого використання активів організації.

Діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «ТД Ліс-Бут» доцільно розпочати з аналізу основних економічних показників діяльності підприємства (див. табл.2.4).

Таблиця 2.4

Основні економічні показники діяльності підприємства

ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках*

№	Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	Чистий дохід, тис. грн.	12043	11876	12501	458	3,80
2	Валовий прибуток, тис. грн.	3063	2861	2550	-514	-16,78
3	Чистий прибуток, тис. грн.	1436	1116	759	-677	-47,14
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	3209,5	3350,5	3527,5	318	9,91
5	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1136	1347	1663	527	46,39
6	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	1325	1252	1301	-25	-1,89
7	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	34	30	29	-5	-14,70
8	Фондовіддача	10,60	8,81	7,52	-3,08	-29,06
9	Фондомісткість	0,09	0,11	0,13	0,04	44,44
10	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	33,41	44,90	57,34	23,93	71,62
11	Продуктивність праці, тис. грн. /ос.	354,21	395,87	431,07	76,86	21,70
12	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	9,09	9,48	9,61	0,52	5,72

* Джерело: побудовано на основі Додатків А, Б, В, Д, Ж, З

Здійснивши розрахунок основних економічних показників діяльності підприємства можемо відмітити, що порівняно з 2021 роком чистий дохід у 2023 році збільшився на 458 тис. грн. або 3,8%; валовий прибуток збільшився на 514 тис. грн. або 16,78%; чистий прибуток у 2023 році зменшився на 677 тис. грн. або на 47,14%; середньорічна вартість активів збільшилася на 318 тис. грн. або на 9,91%; середньорічна вартість основних засобів збільшилася на 527 тис. грн. або на 46,37 %; середньорічна вартість оборотних активів зменшилася на 25 тис. грн. або на 1,89 %; середньооблікова чисельність працівників у 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилася на 5 осіб, фондівдача зменшилася на 3,08 або 29,6%; фондомісткість у 2023 році збільшилася на 0,04 або 44,44%; фондоозброєність збільшилася на 23,93 тис. грн/ос або 71,62%; продуктивність праці збільшилася на 76,86 тис. грн /ос на 21,70%; коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився на 0,52.

На наступному етапі проаналізуємо динаміку та структуру активів підприємства, а також джерел їх формування (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристика майна підприємства та джерел його формування за балансом
ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
1. Необоротні активи:	2047	57,9	2150	67,9	2304	59,2	257	12,6	1,3
Нематеріальні активи	112	3,2	113	3,6	113	2,9	1	0,9	-0,3
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	448	14,2	443	11,4	443	х	11,4
Основні засоби	1106	31,3	1589	50,2	1737	44,7	631	57,1	13,4
Інші фінансові інвестиції	829	23,5	0	0,0	0	0,0	-829	-100,0	-23,5
Інші необоротні активи	0	0,0	0	0,0	11	0,3	11	х	0,3
2. Оборотні активи	1488	42,1	1016	32,1	1585	40,8	97	6,5	-1,3
Запаси	1015	28,7	633	20,0	892	22,9	-123	-12,1	-5,8
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	374	10,6	296	9,3	316	8,1	-58	-15,5	-2,5
дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	15	0,4	7	0,2	22	0,6	7	46,7	0,1
Гроші та їх еквіваленти	84	2,4	80	2,5	185	4,8	101	120,2	2,4

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ПАСИВИ									
1. Власний капітал	2102	59,5	1929	60,9	1293	33,2	-809	-38,5	-26,2
Зареєстрований капітал	411	11,6	411	13,0	411	10,6	0	0,0	-1,1
Додатковий капітал	938	26,5	938	29,6	938	24,1	0	0,0	-2,4
нерозподілений прибуток	753	21,3	580	18,3	-56	-1,4	-809	-107,4	-22,7
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0,0	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	1433	40,5	1237	39,1	2596	66,8	1163	81,2	26,2
Короткострокові кредити банків	261	7,4	704	22,2	1318	33,9	1057	зб. в 4,05 р.	26,5
Поточна кредиторська заборгованість за товари роботи послуги	900	25,5	275	8,7	1068	27,5	168	18,7	2,0
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	83	2,3	61	1,9	64	1,6	-19	-22,9	-0,7
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	56	1,6	48	1,5	145	3,7	89	158,9	2,1
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	129	3,6	134	4,2	0	0,0	-129	-100,0	-3,6
Інші поточні зобов'язання	4	0,1	15	0,5	1	0,0	-3	-75,0	-0,1
БАЛАНС:	3535	100,0	3166	100,0	3889	100,0	354	10,0	0,0

Згідно даних табл. 2.5, можемо відмітити зростання загальної вартості активів ТОВ «ТД Ліс-Бут» на 354 тис. грн. або на 10,0%, що обумовлено додатковим залученням у господарську діяльність оновних засобів. Втім, таке зростання відбулося як за рахунок збільшення необоротних, так і оборотних активів підприємства. Зокрема, необоротні активи підприємства збільшились у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 257 тис. грн. або на 12,6 %. Таке зростання було досягнуто в соновному за рахунок приросту вартості основних засобів (на 631 тис. грн. або на 57,1 %). Оборотні активи підприємства зросли на 97 тис. грн. або на 6,5 %. Таке зростання вартості відбулось в сновному за рахунок зростання грошових коштів підприємства на 101 тис. грн. або на 120,2

%. Найбільшу питому вагу у структурі активів підприємства займають необоротні активи – 59,2%, оборотні активи ж складають 40,8%.

Відповідно до зростання вартості майна підприємства, зросла і вартість джерел їх формування на 354 тис. грн. або на 10,0%. Негативним явищем є зменшення вартості власного капіталу на 809 тис. грн. або на 38,5%. Залучений капітал підприємства, в свою чергу, зріс на 1163 тис. грн., що свідчить про зростання питомої ваги залученого капіталу у структурі джерел фінансування господарської діяльності підприємства. Це зростання відбулося в основному за рахунок зростання короткострокових кредитів банків на 1057 тис. грн.

Наступним етапом здійснимо аналіз складу та структури операційних витрат ТОВ «ТД Ліс-бут», до яких входять матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати, розглядається в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Склад та структура операційних витрат
ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

№ з/п	Показники	Роки						Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
		2021		2022		2023		+/-	%	п. с.
		Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%			
1	Матеріальні затрати	8805	69,38	7526	64,36	9417	67,38	611	6,94	-2,00
2	Витрати на оплату праці	2888	22,76	3087	26,40	3311	23,69	423	14,65	0,94
3	Відрахування на соціальні заходи	717	5,65	773	6,61	858	6,14	142	19,80	0,49
4	Амортизація	161	1,27	200	1,71	253	1,81	92	57,14	0,54
5	Інші операційні витрати	120	0,95	108	0,93	137	0,98	16	13,33	0,03
	Разом	12691	100	11694	100	13975	100	1284	10,12	-

У результаті розрахунків динаміки та структури операційних витрат підприємства, можемо відмітити, що у структурі витрат суттєві зміни відбулися тільки у статті амортизація, що є позитивним, оскільки дозволяє «списати» витрати в податковому обліку і зменшити суму податку на прибуток

підприємства. Наслідком цього є більша кількість коштів, які залишаються у розпорядженні суб'єкта господарювання.

В структурі витрат частка заробітної плати, враховуючи особливості галузі є доволі високою – 23,69%. Проте абсолютний рівень середньої заробітної плати низький, тому необхідно збільшувати частку зарплати у витратах за рахунок зменшення частки інших витрат.

Оцінка фінансового стану ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках проведена в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

№ з/п	Показник	Роки			Відхилення 2023р. до 2021 р., +/-
		2021	2022	2023	
1	Загальний коефіцієнт покриття	1,04	0,82	0,61	-0,43
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,33	0,31	0,27	-0,06
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,06	0,07	0,01
4	Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,42	0,32	0,41	-0,01
5	Коефіцієнт автономії	0,59	0,61	0,33	-0,26
6	Маневреність робочого капіталу	18,53	-2,87	-0,88	-19,41
7	Коефіцієнт фінансової залежності	0,41	0,39	0,67	0,26
8	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,03	-0,11	-0,78	-0,81
9	Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	1,47	1,56	0,50	-0,97
10	Коефіцієнт фінансової стабільності	1,47	1,56	0,50	-0,97
11	Фінансовий левередж	0,68	0,64	2,01	1,33

Загальний коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожен грошову одиницю поточних зобов'язань. За даними таблиці можемо зробити висновок, що дане підприємство у 2021 могло вчасно ліквідувати борги, а в 2023 році має неліквідний баланс, адже загальний коефіцієнт покриття зменшився з 1,04 до 0,61 відповідно. Коефіцієнт швидкої ліквідності, який показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами за досліджуваний період зменшився з 0,33 у 2021 році до 0,27 у 2023 році, а отже підприємство було не спроможне погасити свої поточні

зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, які підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості знаходиться на критично низькому рівні 0,06 у 2021 році та 0,07 у 2023 році. Частка оборотних активів в загальній сумі активів – показує питому вагу оборотних активів в майні підприємства. Тобто питома вага оборотних активів в майні підприємства знаходилися приблизно на одному рівні без різких коливань. Коефіцієнт автономії, що демонструє яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал, знизився у 2023 році порівняно з 2021 роком на 0,26, що вказує на погіршення фінансового стану і високу залежність від зовнішніх джерел фінансування. Маневреність робочого капіталу, що характеризує частку запасів (матеріальних оборотних активів) у його загальній сумі підвищився порівняно з 2022 р., але знаходиться в незадовільному стані. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу, що показує питому вагу залучених коштів в активах підприємства, зріс у 2023 році і становив 0,67. Таке зростання є небажаним і демонструє зростання залежності підприємства від позикового капіталу. Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань, у 2023 році свідчить про те, що підприємство погіршило свій стан, співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань становило 0,5, що на 0,97 менше ніж в 2021 році. Коефіцієнт фінансової стабільності, що характеризує співвідношення власних та позикових коштів у 2023 році становив 0,5, що свідчить про перевищення позикових коштів над власними та низький рівень фінансової стійкості. Фінансовий леверидж, що характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань у 2023 році збільшився на 1,33 і становить 2,01, що свідчить про зростання фінансового ризику, тобто можливість втрати платоспроможності.

Отже незважаючи на певні протиріччя, щодо характеру зміни тих чи інших показників фінансового стану, можемо відмітити, що більшість показників вказує на скоріше негативну тенденцію змін. Особливе занепокоєння повинні викликати показники коефіцієнту автономії та

співвідношення власного капіталу та поточних зобов'язань, який значно знизився у бік зменшення. Відповідно і коефіцієнт фінансової стабільності також знаходиться на низькому рівні.

2.3. Оцінка системи управління рентабельністю на ТОВ «ТД Ліс-Бут»

На даний час в економіці спостерігаються складні кризові процеси. В таких умовах вкрай важливо шукати доступні резерви підвищення рентабельності, які дозволи б суб'єктам господарювання проводити безперебійну діяльність, здійснювати просте та розширене відтворення. Висока вартість позикових коштів, стрімке знецінення вартості національної валюти, малий внутрішній ринок - усі ці фактори сприяють підвищенню актуальності дослідження аспектів управління рентабельністю підприємства з метою забезпечення його ефективної роботи.

Рентабельність свідчить про якість управління підприємством, а її оптимальний рівень забезпечить підприємству сталий розвиток і конкурентоспроможність на ринку.

Отже, рентабельність, як кінцевий результат діяльності підприємства, створює умови для його розширення, розвитку, самофінансування та підвищення конкурентоспроможності. У найширшому, найзагальнішому понятті рентабельність означає прибутковість або доходність виробництва та реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; доходність підприємств, організацій, установ загалом як суб'єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки.

Таким чином, показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Їх аналіз доцільно проводити в динаміці, в процесі якого необхідно враховувати галузеву специфіку підприємства, його життєвий цикл, масштаби діяльності. Дослідження рентабельності діяльності підприємства є важливим напрямом фінансової діагностики. Результати досліджень дають відповіді на безліч

питань, пов'язаних із фінансовими та управлінськими рішеннями, що є основою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

На першому етапі оцінки системи управління рентабельністю здійснимо аналіз динаміки показників прибутку підприємства. Аналіз здійснюється за методом порівняння фактичних даних за звітний період зі звітними даними за попередній період (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки й структури прибутків ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 до 2021 р.		
	сума	%	сума	%	сума	%	в абсолютних величинах	темпи росту, %	у структурі, %
Чистий дохід від реалізації продукції	12043	100,0	11876	100,0	12501	100,0	458	3,8	-
Всього	12043	100,0	11876	100,0	12501	100,0	458	3,8	-

Дані таблиці показують, що на ТОВ «ТД Ліс-Бут» чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році зріс на 458 тис. грн. або 3,7 % у порівнянні з 2021 роком і становить 12501 тис. грн., що є позитивним явищем, адже збільшуються обсяги реалізації продукції підприємства. Слід відмітити, що на господарюючому суб'єкті немає інших джерел доходів, тож у структурі прибутків, чистий дохід від реалізації продукції становить 100,0%, що є негативним явищем, адже відсутніми є інші операційні доходи, дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи, інші доходи.

На наступному етапі розглянемо динаміку та структуру витрат на ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках (див. табл. 2.9).

На ТОВ «ТД «Ліс-Бут» витрати підприємства за аналізований період збільшилися на 1134 тис. грн., або 10,7%. У витратах найбільша питома вага належить має собівартості реалізованої продукції. Її сума зросла на 971 тис. грн., а отже можна зробити висновок, що зростання собівартості реалізованої продукції викликано підвищенням обсягу реалізації продукції. Також істотно зросли витрати на збут на 239 тис. грн., або на 40,9%, та адміністративні

витрати на 61 тис. грн., або на 10,1%, що свідчить про зростання логістичних витрат на підприємстві та зростання заробітної плати адміністративного персоналу.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки й структури витрат ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 до 2021 р.		
	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	в абсолютних величинах	темпи росту, %	у структурі, %
Собівартість реалізованої продукції	8980	84,7	9015	83,8	9951	84,8	971	10,8	0,1
Адміністративні витрати	603	5,7	619	5,8	664	5,7	61	10,1	0,0
Витрати на збут	584	5,5	747	6,9	823	7,0	239	40,9	1,5
Інші операційні витрати	124	1,2	134	1,2	136	1,2	12	9,7	1,2
Витрати з податку на прибуток	316	3,0	245	2,3	167	1,4	-149	-47,2	-1,6
Всього витрат і відрахувань	10607	100,0	10760	100,0	11741	100,0	1134	10,7	0,0

Інші операційні витрати зросли лише на 12 тис. грн., і їх питома вага в загальній сумі витрат є досить низькою і складає 1,2 %. Витрати з податку на прибуток у 2023 році зменшилися у порівнянні з 2021 роком на 149 тис. грн, що свідчить про зменшення чистого прибутку підприємства, а отже і суми податку на прибуток.

На наступному етапі проведемо дослідження фінансових результатів ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках за показниками прибутку (таблиця 2.10).

Аналіз динаміки фінансових результатів ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 до 2021 рр.	
				в абсолютних величинах	темпи росту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	12043	11876	12501	458	3,66
Валовий прибуток	3063	2861	2550	-513	-20,12
Фінансовий результат від операційної діяльності	1752	1361	926	-826	-89,20
Фінансовий результат до оподаткування	1752	1361	926	-826	-89,20
Чистий прибуток	1436	1116	759	-677	-89,20

Протягом аналізованого періоду спостерігається негативна тенденція зміни показників фінансових результатів підприємства. Лише чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 458 тис. грн. Втім, валовий прибуток за цей же період зменшився на 513 тис. грн., причиною чого є зростання собівартості виготовленої продукції. Прибуток від операційної діяльності та фінансовий результат до оподаткування є однаковими і становлять 926 тис. грн. Ці показники скоротилися, що є негативним явищем, причиною якого є зменшення валового прибутку і зростання таких статей витрат, як адміністративних витрат та витрат на збут. Чистий прибуток на підприємстві також скоротився у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 677 тис. грн., і становив у 2023 році 759 тис. грн., що є негативним чинником в діяльності підприємства, і свідчить про погіршення ефективності функціонування підприємства та неефективне управління рентабельністю підприємства.

Показники рентабельності являються відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Вони вимірюють дохідність підприємства з різних позицій і групуються у відповідності з інтересами учасників економічного процесу ринкового обміну. Вони дозволяють оцінювати результативність вкладених ресурсів. У фінансовій практиці виокремлюють такі основні групи показників рентабельності:

– витратні показники рентабельності – характеризують доходність понесених витрат (виробничих, комерційних, інвестиційних тощо) у процесі діяльності;

– ресурсні показники рентабельності – визначають доходність ресурсів або капіталу підприємства (власного, залученого, основного, оборотного тощо);

– доходні показники рентабельності – характеризують ефективність комерційної діяльності та відображають суму прибутку, яку отримує підприємство з кожної гривні продажу.

Отже, вважаємо доцільним здійснити аналіз показників рентабельності у відповідності до груп цих показників. Аналіз витратних показників рентабельності наведений в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз витратних показників рентабельності

ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

№ з/п	Показники рентабельності	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 до 2021 рр.
1	Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг), %	34,11	31,73	22,61	-11,50
2	Рентабельність операційної діяльності, %	17,02	12,95	8,00	-9,02
3	Рентабельність господарської діяльності, %	13,96	10,62	6,56	-7,4
4	Коефіцієнт покриття виробничих витрат	1,34	1,26	1,32	-0,02
5	Коефіцієнт окупності виробничих витрат	0,75	0,80	0,76	0,01

Першою групою показників рентабельності є витратні показники. У результаті аналізу даних показників, можемо відмітити, що на підприємстві рентабельність продукції у 2021 році становила 34.11%, а у 2023 – 22,61%, це свідчить про те, що у 2023 році з 1 гривні понесених витрат отримано на 11,5 коп валового прибутку менше ніж у 2021 році. Рентабельність операційної діяльності становила у 2021 році 17,02%, а у 2023 році – 8,0%, що свідчить про те, що з 1 гривні операційних витрат отримано 8% прибутку від операційної діяльності. Показник рентабельності господарської діяльності зменшився у 2023 році на 7,4% в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення прибутку від господарської діяльності. Коефіцієнт покриття виробничих витрат

знизився на 0,02, що свідчить про зростання собівартості продукції вищими темпами, ніж відбувається зростання чистого доходу від реалізації продукції. Коефіцієнт окупності виробничих витрат є оберненим до коефіцієнту покриття виробничих витрат і його зростання на 0,01 також є негативним чинником в діяльності ТОВ «ТД Ліс-Бут». Загалом, можемо відмітити, що спостерігається негативна тенденція зміни витратних показників рентабельності.

Аналіз ресурсних показників рентабельності наведений в таблиці 2.12.

Ресурсні показники рентабельності показують доходність активів або капіталу підприємства. Зокрема, рентабельність активів підприємства у 2023 році в порівнянні з 2021 роком знизилася на 23,2 %, що свідчить про погіршення ефективності використання активів на господарюючому суб'єкті і на 1 гривню активів ТД Ліс-Бут» припадає 21,5 коп. чистого прибутку підприємства. Рентабельність залученого капіталу значно зменшилася на 94,66%, що призвело до зменшення прибутку, який припадає на 1 гривню залученого капіталу.

Таблиця 2.12

Аналіз витратних показників рентабельності
ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

№ з/п	Показники рентабельності	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 до 2021 рр.
1	Рентабельність активів підприємства, %	44,7	33,3	21,5	-23,2
2	Рентабельність залученого капіталу, %	142,96	101,90	48,30	-94,66
3	Рентабельність власного капіталу, %	72,4	55,4	47,1	-25,2
4	Рентабельність необоротних активів, %	92,97	64,86	41,58	-51,39
5	Рентабельність оборотних активів, %	132,17	92,03	71,20	-60,97

Спостерігається негативна тенденція до зниження на 25,2 % показника рентабельності власного капіталу, що показує величину прибутку, який припадає на 1 гривню власного капіталу. Показник рентабельності необоротних активів також зменшився на 51,39 % у 2023 році в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення величини прибутку, який припадає на 1 гривню необоротних активів, що в свою чергу свідчить про неефективне використання необоротних активів підприємства. Показник рентабельності оборотних активів

у 2023 році у порівнянні з 2021 роком скоротився на 60,97 % і становить 71,20 %. Це свідчить про неефективне використання оборотних активів на підприємстві і спостерігається негативна тенденція до скорочення даного показника. Загалом, можемо відмітити, що спостерігається тенденція до погіршення ресурсних показників рентабельності підприємства і про погіршення ефективності використання ресурсів підприємства.

Аналіз доходних показників рентабельності наведений в таблиці 2.13.

Здійснивши аналіз доходних показників рентабельності підприємства, можемо відмітити, що валова рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг) скоротилася на 5,04 %, що означає те, що розмір валового прибутку, який підприємство отримує з 1 гривні доходу від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився і становить 20,39 коп.

Таблиця 2.13

Аналіз доходних показників рентабельності

ТОВ «ТД Ліс-Бут» у 2021-2023 роках

№ з/п	Показники рентабельності	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 до 2021 рр.
1	Валова рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг) , %	25,43	24,09	20,39	-5,04
2	Чиста рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг) , %	11,92	9,40	6,07	-5,85
3	Рентабельність доходу від операційної діяльності, %	14,55	11,46	7,41	-7,14

Аналогічна тенденція з показником чистої рентабельності продажу продукції (товарів, робіт, послуг). Так, у 2023 році зменшився розмір чистого прибутку, і з 1 гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ми отримуємо 6,07 коп. чистого прибутку. Показник рентабельності доходу від операційної діяльності, який показує розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності, у 2023 році зменшилося на 7,14 %, а відповідно і зменшився розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності підприємства. Загалом спостерігається негативна тенденція до погіршення доходних показників рентабельності підприємства.

Отже, здійснений аналіз показників рентабельності показав, що досліджуване підприємство має високі витрати та неефективно використовує сировину та матеріали, цю інформацію нам відображають ресурсні та витратні показники рентабельності, доходні показники, в свою чергу, показують як прибуток змінюється при доходах від продажу та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

2.4. Напрями підвищення рентабельності на ТОВ «ТД Ліс-Бут»

Недосконале управління процесами створення та використання прибутку, яке має місце в сучасних умовах, призводить до зниження показників діяльності суб'єктів господарювання та їх спроможності забезпечувати доходи бюджету. Тому необхідно шукати шляхи підвищення рентабельності підприємства, які б забезпечували максимальне використання виробничого та маркетингового потенціалу суб'єктів господарювання, зростання їх конкурентоспроможності на ринку в умовах глобалізації економічних процеси.

Для підвищення рівня рентабельності досліджуваного підприємства можна реалізовувати заходи в наступному порядку:

- організаційні (вдосконалення виробничої структури та організаційної структури управління, реструктуризація виробництва, диверсифікація виробництва);
- техніко-технологічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення продукції, що випускається);
- економічні важелі і стимули (вдосконалення тарифної системи, форми та системи оплати праці, прискорення обороту оборотних коштів).

Резерв є кількісної величиною. Резерви виявляються на стадіях планування, виробництва і реалізації. Резерви збільшення прибутку можна розділити на дві групи – тактичні і стратегічні (див. рис. 2.1).

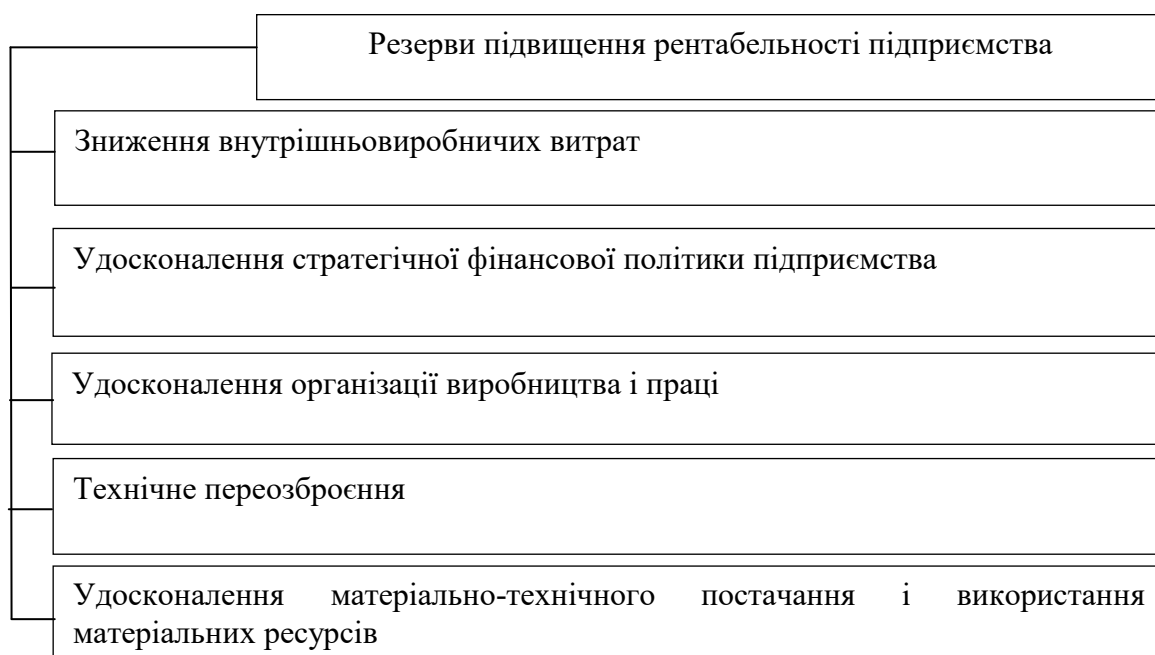

Рис. 2.2. Резерви підвищення рентабельності підприємства

Максимізація прибутку і рентабельності підприємства можуть бути досягнуті при певних умовах. Докладніший аналіз умов максимізації прибутку та прибутковості підприємства наведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Умови підвищення рентабельності підприємства

Напрямок	Сутність	Вимоги до реалізації
1	2	3
1. Кількісні умови		
Збільшення обсягів випуску та реалізації продукції	Збільшення обсягів реалізації призведе до збільшення прибутку через зменшення частки постійних витрат на одиницю продукції.	Збільшення обсягів виробництва та реалізації за рахунок кращого використання основних засобів, трудових ресурсів, матеріалів та сировини.
Зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції	Зі зменшенням витрат на виробництво та реалізацію продукції, розмір прибутку зростає. Важливою умовою ефективного функціонування підприємства є максимальна мобілізація резервів собівартості продукції.	Зниження собівартості завдяки більш ефективному використанню ресурсів, підвищенню технічного рівня виробництва та покращенню організації виробництва та праці.
Впровадження економічно обґрунтованих норм	Економічно і технічно обґрунтовані норми й стандарти та їх своєчасний перегляд ведуть до зниження виробничих витрат.	Розробка норм і стандартів запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших оборотних коштів.

Продовження табл. 2.14

1	2	3
Цінова політика підприємства	Необхідно застосовувати правильну цінову політику, тому що іноді підвищення ціни призводить до певного зниження обсягу продажу, але постійне проведення політики низьких цін може привести до негативної ситуації підприємства.	Розробка цінової стратегії, ціноутворення, має визначатися з урахуванням кон'юнктури ринку відповідних товарів і змін, які відбуваються, використання акцій, оптові знижки, знижки для постійних клієнтів тощо.
2. Якісні умови		
Підвищення якості продукції	Поліпшення якості продукту значно знижує витрати на виправлення помилок і втрат від дефектних продуктів, які неможливо відремонтувати.	Контроль якості продукції, мотивація і додаткові стимули для персоналу по скороченню кількості бракованої продукції
Підвищення продуктивності праці	З ростом продуктивності праці витрати на робочу силу на одиницю продукції зменшуються, і, отже, частка заробітної плати в структурі витрат зменшується	Активно мотивувати співробітників і надавати різні стимули для більш ефективної роботи.
Маркетингова кампанія	Ефективна маркетингова організація може значно збільшити обсяг продажів продукції і вплинути на прибутковість підприємства.	Розробити ефективну маркетингову стратегію, спрямовану на пошук вашого споживчого продукту і вашого сегменту ринку.

Пошук резервів для підвищення рентабельності слід проводити в 3 етапи:

- аналітичний етап – прояв і кількісна оцінка резервів;
- організаційний етап – розробка комплексу організаційних, інженерно-технічних, соціально-економічних заходів щодо забезпечення використання виявлених резервів;
- функціональний етап – практична реалізація заходів та моніторинг виконання.

Розглянемо резерви збільшення суми прибутку підприємства ТОВ «Ліс-Бут». Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство.

Максимальна мобілізація резервів собівартості продукції є важливою умовою ефективного функціонування підприємства. Для виявлення і підрахунку резервів зростання прибутку за рахунок зниження собівартості може бути використаний метод порівняння. В цьому випадку для кількісної оцінки резервів дуже важливо правильно вибрати базу порівняння. При порівняльному методі кількісного вимірювання резервів їх величина визначається шляхом порівняння досягнутого рівня витрат з їх потенційною величиною:

$$P_i = C_{\phi} - C_n \quad (2.1)$$

де P_i - резерв зниження собівартості продукції за рахунок i -го виду ресурсів;

C_{ϕ} - фактичний рівень використання i -го виду виробничих ресурсів;

C_n - потенційний рівень використання i -го виду виробничих ресурсів.

Для підвищення рівня рентабельності підприємства здійснимо збільшення обсягу виробленої продукції.

Проаналізуємо чутливість зміни показників рентабельності на основі збільшення обсягів реалізованої продукції підприємства на 5 % зі збільшення собівартості продукції на 3 %, або зменшенні собівартості продукції на 5 % (див. табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Чутливість зміни чистого прибутку ТОВ «ТД Ліс-Бут»

за даними 2023 року, тис. грн.

Показники	2023	Змінні показники	
		зростання чистого доходу на 5 %, збільшення собівартості продукції на 3 %	зменшення собівартості на 5%
Чистий дохід від реалізації	12501	13126,05	12501
Собівартість реалізованої продукції	9951	10249,53	9453,45
Адміністративні витрати	664	664	664
Витрати на збут	823	823	823
Інші операційні витрати	136	136	136
Податок на прибуток (18%)	167	225,64	256,42
Чистий прибуток	759	1027,88	1168,13

Виходячи з розрахунків таблиці 2.15, можна зробити висновок про те, що доцільнішим є зменшення собівартості продукції ТОВ «ТД Ліс-Бут». Але важко знайти реальну можливість зменшення собівартості продукції в час зростання вартості на сировину та матеріали. Слід зосередити увагу на збільшенні виробленої продукції. Оскільки, існує пряма залежність зростання виробленої продукції та зростання собівартості реалізованої продукції, то головним завданням підприємства є забезпечити зростання обсягів виробленої продукції більшими темпами ніж буде відбуватися зростання собівартості виробленої продукції.

Для пошуку вирішення питання зменшення темпів зростання собівартості продукції слід проаналізувати елементи витрат підприємства, що є основною частиною собівартості продукції.

Витрати ТОВ «ТД Ліс-Бут» на здійснення своєї діяльності в цілому і по статтям за період, що аналізується і за попередній представлені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Структура витрат підприємства ТОВ «ТД Ліс-Бут» за 2021-2023 рр., тис грн.

Найменування показника	Рік			Відхилення (+,-)
	2021	2022	2023	
Матеріальні затрати	8805	7526	9417	611
Витрати на оплату праці	2888	3087	3311	423
Відрахування на соціальні заходи	717	773	858	142
Амортизація	161	200	253	92
Інші операційні витрати	120	108	137	16
Разом	12691	11694	13975	1284

Витрати на одну гривню продукції визначаються як відношення планових чи фактичних витрат на виготовлення продукції до її вартості в оптових цінах підприємства (таблиця 2.17).

Витрати на 1 гривню товарної продукції
ТОВ «ТД Ліс-Бут» за 2021-2023 рр., грн.

Найменування показника	Рік			Відхилення (+,-)
	2021	2022	2023	
Матеріальні затрати	0,73	0,63	0,75	0,02
Витрати на оплату праці	0,24	0,26	0,26	0,02
Відрахування на соціальні заходи	0,06	0,07	0,07	0,01
Амортизація	0,01	0,02	0,02	0,01
Інші операційні витрати	0,01	0,01	0,01	-
Разом	1,05	0,98	1,12	0,07

За даними таблиці 2.17, можемо відмітити, що існують резерви зниження собівартості продукції за рахунок скорочення матеріальних затрат, витрат на оплату праці і відрахувань на соціальні заходи. Всі перелічені показники затрат на 1 грн. продукції збільшились порівняно з 2021 роком, і являють собою негативні відхилення від досягнутих у попередньому періоді, які можна розглядати як потенційно можливі.

Важливу роль у підвищення рентабельності відіграє маркетинг. Світова бізнес-практика показала, що без належного маркетингу багато видів нових товарів нецікаві споживачам на ринку. Тому слід приділити увагу маркетингу в умовах ринкової економіки.

Для того, щоб збільшити обсяг отриманого прибутку, підприємствам необхідно встановити чітку цінову стратегію. Ціни повинні відображати суспільно необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, їх споживчі властивості, якість і платоспроможний попит. Від правильності розрахунку ціни залежить розмір прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан.

Отже, можна зробити висновок, що для підвищення рентабельності підприємства необхідно провести детальний аналіз внутрішніх можливостей підприємства, тобто розглянути всі резерви для зниження собівартості продукції, а також зосередитися на взаємодії з ринком, тобто детально проаналізувати ситуацію на ньому, знайти «свого» споживача і дотримуватись правильної цінової політики.

На величину фінансових результатів чинить вплив низка факторів. Традиційно можна виділити зовнішні (макроекономічні, незалежні) та внутрішні (мікроекономічні, залежні) фактори впливу на розмір прибутку.

Внутрішні фактори впливу на величину прибутку будівельних підприємств класифікують на виробничі і невиробничі, адже будівельне підприємство, крім ведення основної діяльності, може займатися іншими видами діяльності, де беруть участь невиробничі основні засоби.

Необхідно врахувати, що зовнішні та внутрішні фактори впливають при аналізі та оцінці рентабельності (див. табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Зовнішні та внутрішні фактори впливу на рентабельність

Зовнішні	Внутрішні:
система оподаткування; державне регулювання цін; нормативні документи галузі, в якій працює підприємство; умови та ставки кредитування.	цінова політика; обсяг діяльності (кількість та номенклатура продукції, ціни); обсяг та характеристика витрат обігу; чисельність працівників; фонд оплати праці; показники ефективності роботи обладнання та працівників

Серед зовнішніх (в основному неконтрольованих) слід зазначити загальні соціально-економічні фактори, що визначаються результатами нормотворчої і безпосередньо регуляторної і контрольної діяльності органів влади на всіх рівнях. Вони визначають можливі джерела впливу, такі як незахищеність прав власності, інфляція, купівельна спроможність, відсутність або неефективність ринкової інфраструктури, інвестиційний клімат, попит і пропозиція на ринку, ступінь екологізації, валютні відносини, податкове навантаження тощо. Також можуть діяти об'єктивні чинники, які пов'язані з процесами саморегуляції на будівельному ринку, природними параметрами, впливом основних гравців ринку тощо.

Серед внутрішніх факторів, що визначають рентабельність підприємств, необхідно виділити: динаміку витрат, співвідношення видів діяльності, їх розподіл по центрам витрат і прибутків, управління фінансовим і трудовим

потенціалом, логістичні процеси, загальну структуру бізнес-процесів, договірні відносини, політика отримання прибутку тощо.

Необхідно відмітити, що у результаті впливу зовнішніх і внутрішніх факторів валовий прибуток звітного періоду може відрізнятись від прибутку за базисний період або плановий. У зв'язку з цим, у ході аналізу важливо всебічно вивчити фактори, що впливають, і визначити ступінь впливу кожного з них.

Методика проведення факторного аналізу валового прибутку визначається цілями аналізу, а відповідно, і складом використовуваних інформаційних джерел. При проведенні внутрішнього (управлінського) аналізу залучається широке коло інформації про формування валового прибутку, зокрема, дані про фізичний обсяг реалізації по кожному виді продукції, цінах і собівартості одиниці реалізованої продукції, сумі змінних постійних витрат. При цьому можуть використовуватися як звітні, так і планові дані.

Традиційно виділяють наступні фактори, що впливають на зміну валового прибутку:

- 1) зміна фізичного обсягу реалізованої продукції;
- 2) зміна цін;
- 3) зміна собівартості реалізованої продукції;
- 4) зміна структури реалізованої продукції.

У ході аналізу варто враховувати взаємозв'язок між цими факторами. Так, у випадку високої цінової еластичності попиту на продукцію підприємства, рівень цін значно впливає на фізичний обсяг реалізації. У свою чергу, зміну обсягу реалізації й виробництва продукції впливає на її собівартість, оскільки при збільшенні обсягу реалізації продукції питомі постійні витрати скорочуються, відповідно, знижується й собівартість реалізованої продукції.

Методичні положення зовнішнього аналізу валового прибутку передбачають оцінку впливу таких факторів:

- 1) обсяг реалізації продукції в натуральному вираженні;
- 2) структура й асортименти реалізованої продукції;

3) рівень витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

Процедура факторного аналізу валового прибутку виконується в наступному порядку:

1. Вплив зміни обсягу реалізації продукції визначається за формулою:

$$\Delta P_1 = P_0 \cdot (K_2 - 1) \quad (2.2)$$

де ΔP - вплив на прибуток зміни обсягу реалізації продукції;

P_0 - прибуток базисного періоду;

K_2 - коефіцієнт зміни собівартості реалізованої продукції, що визначається за формулою:

$$K_2 = \frac{S_1}{S_0} \quad (2.3)$$

де S_1 - собівартість реалізованої продукції звітнього року;

S_0 - собівартість реалізованої продукції базисного року;

2. Вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції визначається за формулою:

$$\Delta P_2 = P_0 \cdot (K_1 - K_2) \quad (2.4)$$

де ΔP_2 - вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції;

K_1 - коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції, що визначається за формулою:

$$K_1 = \frac{Q_1^p}{Q_0^p} \quad (2.5)$$

де Q_1^p - обсяг реалізації продукції за звітний рік;

Q_0^p - обсяг реалізації продукції за базисний рік.

3. Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції визначається за формулою:

$$\Delta P_3 = Q_1^p \cdot \left(\frac{S_0}{Q_0^p} - \frac{S_1}{Q_1^p} \right) \quad (2.6)$$

Для розрахунку впливу факторів на рентабельність продажу використаємо дані таблиці 2.19.

Факторний аналіз рентабельності продажу

Показники	Одиниці виміру	2021 рік	2023 рік	Відхилення 2023 до 2021 рр.	
				+/-	%
Чистий дохід	тис.грн	12043	12501	458	3,66
Валовий прибуток	тис.грн	3063	2550	-513	-20,12
Рентабельність продажу	%	25,43	20,39	-5,04	x

$$R_{\text{пр.}} = \text{ВП} / \text{ЧД} * 100\% \quad (2.7)$$

Розрахунок зміни рентабельності продажу за рахунок зміни факторів здійснюється наступним чином:

$$P_1 = 3063/12043 * 100\% = 25,43\%$$

$$P_{\text{ум 1}} = 2550/12043 * 100\% = 21,17\%$$

$$P_2 = 2550/12501 * 100\% = 20,39\%.$$

$$\Delta P_{\text{ВП}} = 21,17 - 25,43 = -4,26 \text{ пункта}$$

$$\Delta P_{\text{чд}} = 20,39 - 25,43 = -5.04 \text{ пункта}$$

$$\Delta P = 20,39 - 25,43 = -5.04 \text{ пункта}$$

За даним таблиці 2.19 у 2023 році відбулося зменшення рентабельності продажу на 1,15 пункта. Це було зумовлено наступними факторами:

- зміна валового прибутку на 513 тис. грн. (або 20,12 %) зменшила результативний показник на 4,26 пункта;
- зміна чистого доходу на 458 тис. грн. (або 11,7%) зменшила результативний показник на 5,04 пункта.

На рівень показників рентабельності, які, по суті, є узагальнюючими, впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти діяльності підприємства. Певна річ, позитивні чинники сприяють підвищенню рентабельності. Завдання фінансового аналітика – кількісно оцінити вплив кожного чинника на рентабельність, тобто оцінити саме його внесок. Регулюючи розмір чинників з урахуванням їх взаємозв'язку можна досягти бажаного рівня рентабельності.

Висновки до розділу 2

Проведення аналітичної оцінки рентабельності підприємства та розробка напрямів її удосконалення на ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» дозволили сформулювати наступні висновки:

1. ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» було зареєстровано 16.01.2006 року, знаходиться в Житомирській області, Народицькому районі, селищі міського типу Народичі. Сьогодні ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» є сучасним підприємством, яке має повну переробку деревини від лісозаготівлі та оброблення хлестів, випуску товарних пиломатеріалів, клеєної фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону, меблевих щитів, виробів деревообробки. На підприємстві в основному здійснюється виробництво фанери товщиною від 3 до 20 мм, гнотоклеєних і плоскклеєних заготовок, а також струганого шпону.

2. Здійснивши розрахунок основних економічних показників діяльності підприємства можемо відмітити, що порівняно з 2021 роком чистий дохід у 2023 році збільшився на 458 тис. грн. або 3,8%; валовий прибуток збільшився на 514 тис. грн. або 16,78%; чистий прибуток у 2023 році зменшився на 677 тис. грн. або на 47,14%; середньорічна вартість активів збільшилася на 318 тис. грн. або на 9,91%; середньорічна вартість основних засобів збільшилася на 527 тис. грн. або на 46,37 %; середньорічна вартість оборотних активів зменшилася на 25 тис. грн. або на 1,89 %; середньооблікова чисельність працівників у 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилася на 5 осіб, фондоддача зменшилася на 3,08 або 29,6%; фондомісткість у 2023 році збільшилася на 0,04 або 44,44%; фондоозброєність збільшилася на 23,93 тис. грн/ос або 71,62%; продуктивність праці збільшилася на 76,86 тис. грн.

3. Здійснивши розрахунок динаміки показників оцінки фінансового стану підприємства можемо відмітити, що незважаючи на певні протиріччя, щодо характеру зміни тих чи інших показників фінансового стану, більшість показників вказує на скоріше негативну тенденцію змін. Особливе занепокоєння повинні викликати показники коефіцієнту автономії та співвідношення власного капіталу та поточних зобов'язань, який значно

знизився у бік зменшення. Відповідно і коефіцієнт фінансової стабільності також знаходиться на низькому рівні.

4. Першою групою показників рентабельності є витратні показники. У результаті аналізу даних показників, можемо відмітити, що на підприємстві рентабельність продукції у 2021 році становила 34.11%, а у 2023 – 22,61%, це свідчить про те, що у 2023 році з 1 гривні понесених витрат отримано на 11,5 коп валового прибутку менше ніж у 2021 році. Рентабельність операційної діяльності становила у 2021 році 17,02%, а у 2023 році – 8,0%, що свідчить про те, що з 1 гривні операційних витрат отримано 8% прибутку від операційної діяльності. Показник рентабельності господарської діяльності зменшився у 2023 році на 7,4% в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення прибутку від господарської діяльності. Коефіцієнт покриття виробничих витрат знизився на 0,02, що свідчить про зростання собівартості продукції вищими темпами, ніж відбувається зростання чистого доходу від реалізації продукції. Коефіцієнт окупності виробничих витрат є оберненим до коефіцієнту покриття виробничих витрат і його зростання на 0,01 також є негативним чинником в діяльності ТОВ «ТД Ліс-Бут». Загалом, можемо відмітити, що спостерігається негативна тенденція зміни витратних показників рентабельності.

5. Ресурсні показники рентабельності показують доходність активів або капіталу підприємства. Зокрема, рентабельність активів підприємства у 2023 році в порівнянні з 2021 роком знизилася на 23,2 %, що свідчить про погіршення ефективності використання активів на господарюючому суб'єкті і на 1 гривню активів ТД Ліс-Бут» припадає 21,5 коп. чистого прибутку підприємства. Рентабельність залученого капіталу значно зменшилася на 94,66%, що призвело до зменшення прибутку, який припадає на 1 гривню залученого капіталу. Спостерігається негативна тенденція до зниження на 25,2 % показника рентабельності власного капіталу, що показує величину прибутку, який припадає на 1 гривню власного капіталу. Показник рентабельності необоротних активів також зменшився на 51,39 % у 2023 році в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення величини прибутку, який припадає на

1 гривню необоротних активів, що в свою чергу свідчить про неефективне використання необоротних активів підприємства. Показник рентабельності оборотних активів у 2023 році у порівнянні з 2021 роком скоротився на 60,97 % і становить 71,20 %. Це свідчить про неефективне використання оборотних активів на підприємстві і спостерігається негативна тенденція до скорочення даного показника. Загалом, можемо відмітити, що спостерігається тенденція до погіршення ресурсних показників рентабельності підприємства і про погіршення ефективності використання ресурсів підприємства.

6. Здійснивши аналіз доходних показників рентабельності підприємства, можемо відмітити, що валова рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг) скоротилася на 5,04 %, що означає те, що розмір валового прибутку, який підприємство отримує з 1 гривні доходу від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився і становить 20,39 коп. Аналогічна тенденція з показником чистої рентабельності продажу продукції (товарів, робіт, послуг). Так, у 2023 році зменшився розмір чистого прибутку, і з 1 гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ми отримуємо 6,07 коп. чистого прибутку. Показник рентабельності доходу від операційної діяльності, який показує розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності, у 2023 році зменшилося на 7,14 %, а відповідно і зменшився розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності підприємства. Загалом спостерігається негативна тенденція до погіршення доходних показників рентабельності підприємства.

Для підвищення рівня рентабельності досліджуваного підприємства можна реалізовувати заходи в наступному порядку:

- організаційні (вдосконалення виробничої структури та організаційної структури управління, реструктуризація виробництва, диверсифікація виробництва);
- техніко-технологічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення продукції, що випускається);
- економічні важелі і стимули (вдосконалення тарифної системи, форми

та системи оплати праці, прискорення обороту оборотних коштів).

7. Розглянувши резерви збільшення суми прибутку підприємства ТОВ «Ліс-Бут», можемо відмітити, що зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Але важко знайти реальну можливість зменшення собівартості продукції в час зростання вартості на сировину та матеріали. Слід зосередити увагу на збільшенні виробленої продукції. Оскільки, існує пряма залежність зростання виробленої продукції та зростання собівартості реалізованої продукції, то головним завданням підприємства є забезпечити зростання обсягів виробленої продукції більшими темпами ніж буде відбуватися зростання собівартості виробленої продукції. Також існують резерви зниження собівартості продукції за рахунок скорочення матеріальних затрат, витрат на оплату праці і відрахувань на соціальні заходи. Всі перелічені показники затрат на 1 грн. продукції збільшились у 2023 році порівняно з 2021 роком, і являють собою негативні відхилення від досягнутих у попередньому періоді, які можна розглядати як потенційно можливі.

Серед внутрішніх факторів, що визначають рентабельність підприємств, необхідно виділити: динаміку витрат, співвідношення видів діяльності, їх розподіл по центрам витрат і прибутків, управління фінансовим і трудовим потенціалом, логістичні процеси, загальну структуру бізнес-процесів, договірні відносини, політика отримання прибутку тощо.

Необхідно відмітити, що у результаті впливу зовнішніх і внутрішніх факторів валовий прибуток звітного періоду може відрізнятися від прибутку за базисний період або плановий. У зв'язку з цим, у ході аналізу важливо всебічно вивчити фактори, що впливають, і визначити ступінь впливу кожного з них.

Розрахунок впливу факторів на рентабельність продажу показав, що у 2023 році відбулося зменшення рентабельності продажу на 1,15 пункта. Це було зумовлено наступними факторами:

- зміна валового прибутку на 513 тис. грн. (або 20,12 %) зменшила

результативний показник на 4,26 пункта;

- зміна чистого доходу на 458 тис. грн. (або 11,7%) зменшила результативний показник на 5,04 пункта.

Отже, на рівень показників рентабельності, які, по суті, є узагальнюючими, впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти діяльності підприємства. Певна річ, позитивні чинники сприяють підвищенню рентабельності. Завдання фінансового аналітика – кількісно оцінити вплив кожного чинника на рентабельність, тобто оцінити саме його внесок. Регулюючи розмір чинників з урахуванням їх взаємозв'язку можна досягти бажаного рівня рентабельності.

ВИСНОВКИ

У висновках узагальнено результати теоретичних основ аналізу рентабельності підприємства. Запропоновано напрями підвищення рентабельності підприємства:

1. Саме поняття «рентабельність» походить від слова «rentabel» – тобто, прибутковий, дохідний. Виходячи з цього, рентабельність це прибутковість. Рентабельність – це індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також економічної кризи. Він відображає адекватність системи управління та доцільність управлінських заходів у процесі функціонування торгового підприємства

2. Механізм управління рентабельністю підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта. Процес формування механізму управління необхідно розпочати з характеристики його складників, проведення детального аналізу рентабельності, визначення факторів, що мали вплив на зміну показників, розроблення шляхів їхнього зростання. Наступний етап включає розроблення стратегії управління рентабельністю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. Передостаннім етапом розроблення є реалізація стратегії. На заключному етапі необхідно проводити моніторинг, що включає: аналіз та оцінку рівня фінансової стійкості підприємства; визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з установленими стандартами; коригування стратегії та формування коригуючи заходів. Вважаємо, що саме розроблення ефективного механізму управління рентабельністю є запорукою фінансової стійкості підприємства.

3. Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (операційної,

фінансової, інвестиційної); вони більш повно, чим прибуток, характеризують узагальнюючі результати господарювання.

4. До нормативно-правового забезпечення у сфері управління рентабельністю підприємства відносяться наступні нормативно-правові акти: Господарський кодекс України; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, Положення (стандарты) бухгалтерського обліку та інші нормативно-правові акти. Джерелами інформації для аналізу показників рентабельності є: форма №1 «Баланс підприємства» (Звіт про фінансовий стан), форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід), планові та звітні калькуляції, інформація про ціни (прайс-листи).

5. ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» було зареєстровано 16.01.2006 року, знаходиться в Житомирській області, Народицькому районі, селищі міського типу Народичі. Сьогодні ТОВ «ТД ЛІС-БУТ» є сучасним підприємством, яке має повну переробку деревини від лісозаготівлі та оброблення хлестів, випуску товарних пиломатеріалів, клеєної фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону, меблевих щитів, виробів деревообробки. На підприємстві в основному здійснюється виробництво фанери товщиною від 3 до 20 мм, гнотоклеєних і плоскклеєних заготовок, а також струганого шпону.

6. Здійснивши розрахунок основних економічних показників діяльності підприємства можемо відмітити, що порівняно з 2021 роком чистий дохід у 2023 році збільшився на 458 тис. грн. або 3,8%; валовий прибуток збільшився на 514 тис. грн. або 16,78%; чистий прибуток у 2023 році зменшився на 677 тис. грн. або на 47,14%; середньорічна вартість активів збільшилася на 318 тис. грн. або на 9,91%; середньорічна вартість основних засобів збільшилася на 527 тис. грн. або на 46,37 %; середньорічна вартість оборотних активів зменшилася на 25 тис. грн. або на 1,89 %; середньооблікова чисельність працівників у 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилася на 5 осіб, фондоддача зменшилася на 3,08 або 29,6%; фондомісткість у 2023 році збільшилася на 0,04 або 44,44%;

фондоозброєність збільшилася на 23,93 тис. грн/ос або 71,62%; продуктивність праці збільшилася на 76,86 тис. грн.

7. Здійснивши розрахунок динаміки показників оцінки фінансового стану підприємства можемо відмітити, що незважаючи на певні протиріччя, щодо характеру зміни тих чи інших показників фінансового стану, більшість показників вказує на скоріше негативну тенденцію змін. Особливе занепокоєння повинні викликати показники коефіцієнту автономії та співвідношення власного капіталу та поточних зобов'язань, який значно знизився у бік зменшення. Відповідно і коефіцієнт фінансової стабільності також знаходиться на низькому рівні.

8. Першою групою показників рентабельності є витратні показники. У результаті аналізу даних показників, можемо відмітити, що на підприємстві рентабельність продукції у 2021 році становила 34.11%, а у 2023 – 22,61%, це свідчить про те, що у 2023 році з 1 гривні понесених витрат отримано на 11,5 коп валового прибутку менше ніж у 2021 році. Рентабельність операційної діяльності становила у 2021 році 17,02%, а у 2023 році – 8,0%, що свідчить про те, що з 1 гривні операційних витрат отримано 8% прибутку від операційної діяльності. Показник рентабельності господарської діяльності зменшився у 2023 році на 7,4% в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення прибутку від господарської діяльності. Коефіцієнт покриття виробничих витрат знизився на 0,02, що свідчить про зростання собівартості продукції вищими темпами, ніж відбувається зростання чистого доходу від реалізації продукції. Коефіцієнт окупності виробничих витрат є оберненим до коефіцієнту покриття виробничих витрат і його зростання на 0,01 також є негативним чинником в діяльності ТОВ «ТД Ліс-Бут». Загалом, можемо відмітити, що спостерігається негативна тенденція зміни витратних показників рентабельності.

9. Ресурсні показники рентабельності показують доходність активів або капіталу підприємства. Зокрема, рентабельність активів підприємства у 2023 році в порівнянні з 2021 роком знизилася на 23,2 %, що свідчить про погіршення ефективності використання активів на господарюючому суб'єкті і

на 1 гривню активів ТД «Ліс-Бут» припадає 21,5 коп. чистого прибутку підприємства. Рентабельність залученого капіталу значно зменшилася на 94,66%, що призвело до зменшення прибутку, який припадає на 1 гривню залученого капіталу. Спостерігається негативна тенденція до зниження на 25,2 % показника рентабельності власного капіталу, що показує величину прибутку, який припадає на 1 гривню власного капіталу. Показник рентабельності необоротних активів також зменшився на 51,39 % у 2023 році в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зменшення величини прибутку, який припадає на 1 гривню необоротних активів, що в свою чергу свідчить про неефективне використання необоротних активів підприємства. Показник рентабельності оборотних активів у 2023 році у порівнянні з 2021 роком скоротився на 60,97 % і становить 71,20 %. Це свідчить про неефективне використання оборотних активів на підприємстві і спостерігається негативна тенденція до скорочення даного показника. Загалом, можемо відмітити, що спостерігається тенденція до погіршення ресурсних показників рентабельності підприємства і про погіршення ефективності використання ресурсів підприємства.

10. Здійснивши аналіз доходних показників рентабельності підприємства, можемо відмітити, що валова рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг) скоротилася на 5,04 %, що означає те, що розмір валового прибутку, який підприємство отримує з 1 гривні доходу від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився і становить 20,39 коп. Аналогічна тенденція з показником чистої рентабельності продажу продукції (товарів, робіт, послуг). Так, у 2023 році зменшився розмір чистого прибутку, і з 1 гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ми отримуємо 6,07 коп. чистого прибутку. Показник рентабельності доходу від операційної діяльності, який показує розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності, у 2023 році зменшилося на 7,14 %, а відповідно і зменшився розмір прибутку з 1 гривні доходу від операційної діяльності підприємства. Загалом спостерігається негативна тенденція до погіршення доходних показників рентабельності підприємства.

11. Для підвищення рівня рентабельності досліджуваного підприємства можна реалізовувати заходи в наступному порядку:

- організаційні (вдосконалення виробничої структури та організаційної структури управління, реструктуризація виробництва, диверсифікація виробництва);
- техніко-технологічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення продукції, що випускається);
- економічні важелі і стимули (вдосконалення тарифної системи, форми та системи оплати праці, прискорення обороту оборотних коштів).

12. Розглянувши резерви збільшення суми прибутку підприємства ТОВ «Ліс-Бут», можемо відмітити, що зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Але важко знайти реальну можливість зменшення собівартості продукції в час зростання вартості на сировину та матеріали. Слід зосередити увагу на збільшенні виробленої продукції. Оскільки, існує пряма залежність зростання виробленої продукції та зростання собівартості реалізованої продукції, то головним завданням підприємства є забезпечити зростання обсягів виробленої продукції більшими темпами ніж буде відбуватися зростання собівартості виробленої продукції. Також існують резерви зниження собівартості продукції за рахунок скорочення матеріальних затрат, витрат на оплату праці і відрахувань на соціальні заходи. Всі перелічені показники затрат на 1 грн. продукції збільшились у 2023 році порівняно з 2021 роком, і являють собою негативні відхилення від досягнутих у попередньому періоді, які можна розглядати як потенційно можливі.

13. Серед внутрішніх факторів, що визначають рентабельність підприємств, необхідно виділити: динаміку витрат, співвідношення видів діяльності, їх розподіл по центрам витрат і прибутків, управління фінансовим і трудовим потенціалом, логістичні процеси, загальну структуру бізнес-процесів, договірні відносини, політика отримання прибутку тощо.

Необхідно відмітити, що у результаті впливу зовнішніх і внутрішніх факторів валовий прибуток звітного періоду може відрізнятися від прибутку за базисний період або плановий. У зв'язку з цим, у ході аналізу важливо всебічно вивчити фактори, що впливають, і визначити ступінь впливу кожного з них.

Розрахунок впливу факторів на рентабельність продажу показав, що у 2023 році відбулося зменшення рентабельності продажу на 1,15 пункта. Це було зумовлено наступними факторами:

- зміна валового прибутку на 513 тис. грн. (або 20,12 %) зменшила результативний показник на 4,26 пункта;
- зміна чистого доходу на 458 тис. грн. (або 11,7%) зменшила результативний показник на 5,04 пункта.

Отже, на рівень показників рентабельності, які, по суті, є узагальнюючими, впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти діяльності підприємства. Певна річ, позитивні чинники сприяють підвищенню рентабельності. Завдання фінансового аналітика – кількісно оцінити вплив кожного чинника на рентабельність, тобто оцінити саме його внесок. Регулюючи розмір чинників з урахуванням їх взаємозв'язку можна досягти бажаного рівня рентабельності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко В. Рентабельність підприємства в умовах трансформації ринкових процесів. Економіка України. 2011. № 1 С. 10-15.
2. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
3. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посібн. Київ, 2010. 304 с.
4. Березін О.В. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ, 2012. 390 с.
5. Бержанір І. А., Гвоздей Н. І., Улянич Ю. В. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва, 2015, 1 (2), С. 58-62.
6. Бершадська, І. І., Тульчинська, С. О. Методи управління прибутком підприємства. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2017. №20. С.181- 188.
7. Бець М. В. Планування рентабельності виробництва. Економіка України. 2014. № 2. С. 40-45.
8. Блонська В. І. Прибуток підприємства та напрямки ефективного його використання. Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 18.10. С. 108-114.
9. Бобко В. В. Поняття «прибуток» і «збитки» в контексті бухгалтерського обліку. Облік і фінанси АПК. 2010. Вип. 2. С. 21-23.
10. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Атіка, 2003. 480 с
11. Бойчук В. А. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства. Вісник Хмельницького Національного Університету. Сер. : Економічні науки. 2010. № 1, т. 2. С. 71-76.
12. Бочкарьова Т.О., Кулинич Р.О., Пігуль Н.Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 10. С. 188-193 .

13. Буряк П. Ю., Римар М. В., Бець М. Т. Фінансово-економічний аналіз: підручник. Київ: ВД «Професіонал», 2008. 528 с.
14. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління: навчальний посібник. Київ.: ЦУЛ, 2008. 396 с.
15. Васильєв В.В. Шляхи підвищення результативності українських підприємств. Фондовий ринок. 2009. № 12. С. 11-14.
16. Вовк О.М. Ковальчук А.М., Комісаренко Я.І., Джулай А. В. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. Modern Economics. 2020. Вип. 21. С. 37-44.
17. Гавалешко С.В. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. Економікс. Київ, 2012. Випуск 10. С. 53-57.
18. Гаватюк Л. С., Пілат А. К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. Вісник Хмельницького національного університету 2020, № 2. С. 47-50.
19. Гаватюк Л.С., Дембіцька А.В. Оцінка рентабельності підприємства та шляхи її підвищення в сучасних умовах господарювання. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 3. Том 1. С. 15-19.
20. Гайбура Ю. А., Загнітко Л. А. Прибутковість підприємства: поняття, фактори, резерви. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. №24 (2). С. 99-104.
21. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: підручн. Київ, 2014, 463 с.
22. Горлачук В.В., Яненко І.Г. Економіка підприємства: навч. посібн. Миколаїв, 2010. 344 с.
23. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 30.01.2022).
24. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
25. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства. Київ: Центр учбової літератури. 2010. С. 304.
26. Дзюбенко О. М. Підходи до економічного аналізу рентабельності

лісогосподарських підприємств. Вісник ЖДТУ. Сер. Економічні науки. 2018. № 1 (83). С. 9–14.

27. Дронова А.Ю. Рентабельність як складова оцінки ефективності діяльності торговельних підприємств на ринку нафтопродуктів України. Економіка промисловості. 2011. №53. С.140-146.

28. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк, В. С. Фактори зростання прибутку підприємства. Молодий вчений. 2016. №7 (34). С. 46-49.

29. Зінченко, О.А. Визначення показників рентабельності на основі величини якості прибутку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2009. №28. С.150-155

30. Кадацька А. М. Методика формування фінансових результатів підприємствами / Вісник Сумського національного аграрного університету. 2017. № 2. С. 86-89.

31. Кальмук Н. В., Дуда С. Т. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах / Науковий вісник національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2005. Вип. 15.5. С. 254- 256.

32. Каминський П. Д. Прибуток та рентабельність як показники ефективності діяльності підприємства. Вісник Донецького університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. 2016. №1.64. С.160-167.

33. Короткевич О.В. Рентабельність господарської діяльності підприємств. Економіка і прогнозування. Київ, 2008. Випуск 3. С. 61-69.

34. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: підручн. Київ, 2008. 392 с.

35. Курочкіна О. К. Рентабельність підприємства, як основний показник ефективності його діяльності. Економічні науки. №16. Київ, 2020.

36. Лебедєва А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2012. Т. 17. Вип. 3-4. С. 29-36.

37. Лищенко М. О. Аналітичний інструментарій визначення основних

показників рентабельності. Економічна аналітика: сучасні тенденції та прогностичні можливості. Збірник матеріалів МНПК, Київ: КНЕУ, 2019. С. 181-183.

38. Мазур В.А., Томчук О.Ф., Браніцький Ю.Ю. Методика аналізу фінансового стану підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 3. С. 7-20.

39. Мартиненко В.П., Кушик І.Л. Управління рентабельністю сільськогосподарських підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 17. 2017. С. 370-374.

40. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2015. № 25. С. 123-126.

41. Мошкун Г. І., Кривда В. О. Вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на зростання рентабельності підприємства. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: збірник тез доповідей. III Міжнародної науковопрактичної конференції. Київ. 2022. С.189-190.

42. Мошкун Г. І., Кривда О. В. Рентабельність як показник стійкості підприємства. Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ. 2022. С.118.

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87 (із змінами і доп. №1591 9.12.2018). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

44. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид., розшир. та доповн. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 504 с.

45. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Молодий вчений. 2017. №2 (42). С.299-303

46. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Молодий вчений. 2017. №2 (42). С.299-303.

47. Новіченко Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти. Економічні науки. № 5. 2021. С.254-259.

48. Орлова М. М. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. Економічні науки. 2015. С.254-255.

49. Пандас А.В., Федерка Т.М. Особливості визначення рентабельності будівельних підприємств. Економіка і суспільство. 2020. Вип. 22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-76>.

50. Партола А. С. Шляхи підвищення прибутковості підприємства. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти. 2017. С. 679–684

51. Пасхавер Б.Й. Прибутковість і рентабельність сільськогосподарських підприємств у інфляційному процесі . Економіка і прогнозування. 2016. № 3.С. 66-76.

52. Петраковська О.В. Організаційно-інформаційна модель аналізу доходів в банку: систематизація поглядів. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2011. Вип. 1(6). С. 181-195.

53. Пігуль Н.Г., Бочкарьова Т.О., Кулинич Р.О. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство. Випуск 10. 2017. С.188-193.

54. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/sp:wide>- (дата звернення 30.01.2022).

55. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 (із змінами і доп. 106 №1591 від 09.12.2018). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

56. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 (із змінами і доп. №1591 від 09.12.2018). URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

57. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353 (із змінами і доп. №1591 від 09.12.2018). URL: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>

58. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»: Наказом Міністерства фінансів України від 16 липня 2001 р. № 344 (із змінами і доп. №1591 від 09.12.2018). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0647-01>.

59. Правдюк Н.Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління рентабельністю операційної діяльності підприємства. Європейський вектор розвитку бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування в аграрному секторі економіки: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (7 грудня 2018 р., м. Київ). Відпов. за вип. Ю.С. Бездушна. К.: ННЦ "ІАЕ", 2018. С.65-67.

60. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999р. № 996-XIV URL: <http://www.rada.gov.ua>.

61. Про підприємництво: закон України від 07.02.1991 № 698-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (дата звернення 30.01.2022).

62. Пудичева Г. Оцінка впливу логістичних факторів на показник рентабельності активів підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2018. № 2 (66). URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2018/66/pdf/99-110.pdf>.

63. Ребрик М. І., Кирич Н. Б. Шляхи підвищення рівня рентабельності підприємства. МНТК. Тернопіль. ТНТУ. 2018. С. 223-224.

64. Рудика В.І., Мамедов І.М. Характеристика рентабельності як показника ефективної діяльності підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/20955.pdf>.

65. Склярчук І.П. Аналіз прибутку та рентабельності діяльності підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 2. С. 174-180.

66. Танцюра М. Ю. Стратегія забезпечення рентабельності підприємства

Економіка. 2012. № 2(39). С. 113–116.

67. Терещенко О. Антикризисне фінансове управління на підприємстві : монографія . Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.

68. Тешева Л.В., Титаренко В.В. Основні засади формування механізму управління рентабельністю підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С. 31–35.

69. Черниш С.С. Організаційно-методичні аспекти аналізу рентабельності. Інноваційна економіка. 2013. № 6. С. 305-309.

70. Черниш С.С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах. Інноваційна економіка. 2012. № 5. С. 142-146.

71. Чигріна К. О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. Міжнародний науковий журнал Науковий огляд. 2015. №2. С. 12.

72. Чорна Л.О. Прибуток як інтегральний показник господарської діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997&p=2>.

73. Швиданенко Г. Економіка підприємства : підручник, Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2009. 598 с.

74. Шляга О. В., Шипуля Л. І. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. №8. С. 75-81.

75. Яцишишин Н. А. Методика аналізу фінансового стану підприємства. Економічний аналіз. 2015. № 10. С.441 – 445.

76. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. № 3. С. 173–180. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2021 р. Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»
 Територія Житомирська область
 Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З
 ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
 Вид економічної діяльності Виробництво фанери, дерев'яних плит і
 панелей, шпону
 Середня кількість працівників 34
 Одиниця виміру : тис. грн.
 Адреса вулиця 11400 Житомирська область, Народицький район, смт.
 Народичі, вул. Леніна, будинок 309 т.(097) 530-90-72

Дата (рік, місяць,
число)
за ЄДРПОУ

за КОАТУУ
за КОПФГ
за КВЕД

Коди		
2022	01	01
33960398		
8039100000		
111		
16.21		

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	70	112
первісна вартість	1001	70	112
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби	1010	1167	1106
первісна вартість	1011	2363	2389
знос	1012	1196	1283
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:		0	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	485	829
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	1722	2047
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	764	1015
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	302	374
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		0	0
за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	14	15
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	83	84
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0
Усього за розділом II	1195	1162	1488
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	2884	3535

Продовження додатку А

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	411	411
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	938	938
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	518	753
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	1867	2102
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	177	261
Поточна кредиторська заборгованість за:		0	0
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	550	900
розрахунками з бюджетом	1620	0	0
у тому числі з податку на прибуток	1621	152	83
розрахунками зі страхування	1625	14	56
розрахунками з оплати праці	1630	123	129
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1	4
Усього за розділом III	1695	1017	1433
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Баланс	1900	2884	3535

Додаток Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2022 р. Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»

Територія Житомирська область

Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Вид економічної діяльності Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону

Середня кількість працівників 30

Одиниця виміру : тис. грн.

Адреса вулиця 11400 Житомирська область, Народицький район, смт.

Народичі, вул. Леніна, будинок 309 т.(097) 530-90-72

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2023	01	01
33960398		
8039100000		
111		
16.21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2022 р.

Форма № 1		Код за ДКУД	1801001
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	112	113
первісна вартість	1001	112	113
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	448
Основні засоби	1010	1106	1589
первісна вартість	1011	2389	3069
знос	1012	1283	1481
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:		0	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	829	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	2047	2150
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1015	633
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	374	296
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		0	0
за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	15	7
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	84	80
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0
Усього за розділом II	1195	1488	1016
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3535	3166

Продовження додатку Б

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	411	411
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	938	938
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	753	580
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	2102	1929
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		0	0
Короткострокові кредити банків	1600	261	704
Поточна кредиторська заборгованість за:		0	0
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	900	275
розрахунками з бюджетом	1620	0	0
у тому числі з податку на прибуток	1621	83	61
розрахунками зі страхування	1625	56	48
розрахунками з оплати праці	1630	129	134
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	4	15
Усього за розділом III	1695	1433	1237
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Баланс	1900	3535	3166

Додаток В

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2023 р. Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД Ліс-Бут»

Територія Житомирська область

Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Вид економічної діяльності Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону

Середня кількість працівників 29

Одиниця виміру : тис. грн.

Адреса вулиця 11400 Житомирська область, Народицький район, смт.

Народичі, вул. Леніна, будинок 309 т.(097) 530-90-72

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2024	01	01
33960398		
8039100000		
111		
16.21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2023 р.

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	113	113
первісна вартість	1001	113	113
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	448	443
Основні засоби	1010	1589	1737
первісна вартість	1011	3069	3454
знос	1012	1481	1717
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:		0	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	11
Усього за розділом I	1095	2150	2304
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	633	892
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	296	316
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		0	0
за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	7	22
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	80	185
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	170
Усього за розділом II	1195	1016	1585
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3166	3889

Продовження додатку В

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	411	411
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	938	938
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	580	-56
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	1929	1293
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		0	0
Короткострокові кредити банків	1600	704	1318
Поточна кредиторська заборгованість за:		0	0
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	275	1068
розрахунками з бюджетом	1620	0	0
у тому числі з податку на прибуток	1621	61	64
розрахунками зі страхування	1625	48	145
розрахунками з оплати праці	1630	134	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	15	1
Усього за розділом III	1695	1237	2596
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Баланс	1900	3166	3889

Додаток Д

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ТОВ «ТД Ліс-Бут» за 2021 р.

Підприємство ТОВ «ТД Ліс-Бут»
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
22	01	01
33960398		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2021 р.

Форма № 2

Код за ДКУД

1801003

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	12043	11000
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	8980	8700
Валовий:		0	0
прибуток	2090	3063	2300
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	0	0
Адміністративні витрати	2130	(603)	(598)
Витрати на збут	2150	(584)	(647)
Інші операційні витрати	2180	(124)	(120)
Фінансовий результат від операційної діяльності:		0	
прибуток	2190	1752	935
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	0	0
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Фінансовий результат до оподаткування:		0	
прибуток	2290	1752	935
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(316)	(178)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:		0	0
прибуток	2350	1436	757
збиток	2355	()	()

Продовження додатку Д

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1436	757

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	8805	7895
Витрати на оплату праці	2505	2888	2158
Відрахування на соціальні заходи	2510	717	512
Амортизація	2515	161	123
Інші операційні витрати	2520	120	65
Разом	2550	12691	10753

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Додаток Ж

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ТОВ «ТД Ліс-Бут» за 2022 р.

Підприємство ТОВ «ТД Ліс-Бут»
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
23	01	01
33960398		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2022 р.

Форма № 2

Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	11876	12043
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	9015	8980
Валовий:		0	0
прибуток	2090	2861	3063
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	0	0
Адміністративні витрати	2130	619	603
Витрати на збут	2150	747	584
Інші операційні витрати	2180	134	124
Фінансовий результат від операційної діяльності:		0	0
прибуток	2190	1361	1752
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	0	0
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Фінансовий результат до оподаткування:		0	0
прибуток	2290	1361	1752
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:		0	0
прибуток	2350	1116	1436
збиток	2355	()	()

Продовження додатку Ж

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1116	1436

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	7526	8805
Витрати на оплату праці	2505	3087	2888
Відрахування на соціальні заходи	2510	773	717
Амортизація	2515	200	161
Інші операційні витрати	2520	108	120
Разом	2550	11694	12691

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Додаток 3

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ТОВ «ТД Ліс-Бут» за 2023 р.

Підприємство ТОВ «ТД Ліс-Бут»
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
24	01	01
33960398		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2023 р.

Форма № 2

Код за ДКУД

1801003

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	12501	11876
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	9951	9015
Валовий:			
прибуток	2090	2550	2861
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130	664	619
Витрати на збут	2150	823	747
Інші операційні витрати	2180	136	134
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	926	1361
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	926	1361
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	759	1116
збиток	2355	()	()

Продовження додатку 3

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	759	1116

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	9417	7526
Витрати на оплату праці	2505	3311	3087
Відрахування на соціальні заходи	2510	858	773
Амортизація	2515	253	200
Інші операційні витрати	2520	137	108
Разом	2550	13975	11694

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		